Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 35 (1737) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 27 ЖНІЎНЯ 1989 г. ЦАНА 40 зл.

Беластоцкія настаўнікі перад Мінскім педінстытутам. У першым радзе, на кукішках, Міхась Раманюк.

У МІНСКУ З НАСТАЎНІКАМІ

Яшчэ ўзімку, калі я працаваў сакратаром ГП БГКТ, удалося мне абсправіць выезд у Мінск разам з настаўнікамі беларускай мовы з Беласточчыны, якія збіраліся туды на курсы павышэння кваліфікацыі ў Мінскі дзяржаўны педінстытут імя А. М. Горкага. Курсы такія арганізуюцца штогод, і штогод прымае ў іх удзел група 20 настаўнікаў. Меркаванне ў мяне было такое, каб на месцы прыглядзецца і прыслухацца да праблемаў, якія ўзнікаюць у навучанні роднай мовы як тут на Беласточчыне, так і там, на Беларусі, паколькі на сваёй бэгакатоўскай пасадзе я быў непасрэдна адказны за супрацоўніцтва Таварыства з настаўнікамі беларускай мовы. І вось 3 ліпеня я апынуўся на чыгуначным вакзале ў Мінску як кіраўнік 19-асобовай групы і адначасова ўжо як журналіст „Нівы". Дзякуючы клапатлівасці нашых мінскіх гаспадароў, а таксама і памяркоўнай дысцыплінаванасці цэлай групы, я не надта стаміўся, выконваючы кіраўнічыя абавязкі, якія мне ўдалося даволі добра палагодзіць са сваімі журналісцкімі зацікаўленнямі. Аб гэтым, як спадзяюся, будзе яшчэ нагода расказаць у будучым, а сягоння мне хочацца раздзяліцца некаторымі ўражаннямі ад побыту нашай групы ў Мінскім педінстытуце.

Лёс нам надзвычай паспрыяў: атрымалі мы цудоўных апекуноў у асобах Міколы Георгіевіча Яленскага і Ірыны Мікалаеўны Саматы, навуковых супрацоўнікаў педінстытута. Галоўны клопат пра нашы надзённыя справы яны з самаадданасцю ўзвалілі сабе на плечы, ахвяруючы дзеля таго свой час і здароўем. Надвор'е ў Мінску на працягу ліпеня радыкальна мянялася, але і ў гарачыню, і ў слоту, яны заўсёды былі побач з намі, гатовыя несці дапамогу і вырашаць усе нашы праблемы. Маю адно надзею, што ўжо нейк акрыялі пасля тлумнага ліпеня і лёс захаваў іх у добрым здароўі. Ад свайго імя і ад усіх настаўнікаў прыношу ім шчырую падзяку за іхнія турботы і сардэчнасць.

Расквартараваліся мы ў інтэрнаце педінстытута, усяго 10 хвілін на тралейбусе ад месца заняткаў. Заняткі пачыналіся ў 9.30 і канчаліся каля другой гадзіны. Тэматыка іх была разнастайная: вяліся гутаркі па педагогіцы, методыцы навучання беларускай мовы і літаратуры, па гісторыі Беларусі. Менавіта форма курсаў, якая не абмяжавалася толькі выслухоўваннем сухіх дакладаў і пазяханнем, а хутчэй за ўсё нагадвала нязмушаную гутарку з дыскусіямі, спрэчкамі ды абменам педагагічнага вопыту, прыйшлася настаўнікам дужа даспадобы. Тым болей, што пан Мікола, які складаў мерытарычны план заняткаў і вёў нагляд над яго рэалізацыяй, пастараўся запэўніць у курсах удзел выдатных спецыялістаў у сваёй галіне ці проста цікавых і адметных людзей. Паколькі немагчыма напісаць пра ўсіх, мне б хацелася ўпамянуць некаторых, спатканне з якімі мне асабліва запамяталася. Перш-наперш я хачу ўпамянуць Міхася Раманюка, мастацтвазнаўцу, дацэнта Мінскага тэат-

(Працяг на стар. 6)

НАШЫЯ Ў ПОЛЬСКІМ „Who's Who"

Некалькі месяцаў назад выдавецтва „Інтэрпрэсс" выпусціла другое выданне (першае паявілася ў 1984 г.) біяграфічнага інфарматара „Хто ёсць кім у Польшчы". У ім змешчаны 4603 біяграфічныя ноты, у тым ліку 1657 новых. З вялікай прыемнасцю паведамляю, што, гартаючы старонкі даволі тоўстага тома, знайшоў я і беларускія акцэнты, якіх у першым выданні не прыкмеціў.

46 радкоў адведзена праф. Антаніне Абрэмбскай-Яблонскай (ур. 1901 г.), былому кіраўніку (1957-62) і прафесару (1963-71) Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта, а раней (1953-57) кіраўніку Аддзела ўкраінскай і беларускай філалогіяў Польска-савецкага інстытута ў Варшаве. У гадах 1958-68 праф. Абрэмбская-Яблонская кіравала таксама Працоўняй беларускай філалогіі Інстытута славяназнаўства ПАН. Чытачы „Нівы" напэўна ведаюць і тое, што прафесар з'яўляецца рэдактарам V, VI і VII тамоў „Люду беларускага" М. Федароўскага, выдадзеных у 1958, 1960 і 1969 гадах. Яна таксама рэдагавала і крытычна апрацавала тарашкевічоўскі пераклад на беларускую мову „Пана Тадэуша" А. Міцкевіча (кніжка надрукавана ў 1984 г.). Зацікаўленні А. Абрэмбскай-Яблонскай — гаспадарчыя пытанні і панарама свету.

38 радкоў прысвечана старшыні ГП БГКТ, д-ру Аляксандру Баршчэўскаму, ураджэнцу сяла Бандары (1930 г.). Падаюцца яго прафесіянальны і грамадскі шляхі, называюцца найважнейшыя адзнакі і літаратурныя творы. З ноты можна даведацца і пра тое, што наш паэт, перакладчык і публіцыст, свабодны час праводзіць працуючы ў сельскай гаспадарцы, а яго хобі — збіранне самавараў.

У 41 радку зачыняецца біяграфія нашага вядомага вучонага — біёлага і эколага, праф. Васіля Чачугі, ураджэнца вёскі Плюцічы (1930 г.). Ён выкладчык і кіраўнік (ад 1963 г.) Кафедры агульнай біялогіі Медыцынскай акадэміі ў Беластоку. Член шматлікіх краёвых і замежных навуковых арганізацый і таварыстваў. Апублікаваў звыш 370 навуковых прац, галоўным чынам у замежных часопісах. Любіць збіраць грыбы.

У 85 радках рэкамендуецца ўраджэнец пасёлка Відава

(Працяг на стар. 6)

НА МЯЖЫ

ПАД СЦЯГАМ РАМАНТЫЧНЫМ, АЛЕ КРОКАМ ПАЗІТЫВІСТЫЧНЫМ

Ідэя нацыянальнага адраджэння настолькі нас ашаламляе, што, думаючы аб ёй, дакранаемся да чагосьці фізічна балючага і небяспечнага. Баімося тых перспектыў і тых магчымасцей, якія адкрывае перад намі ідэя беларускага рэнесансу. І наколькі ж нашы магчымасці горшыя, чым не толькі ў прыбалтаў, але нават і ў армян, казахаў ці туркменаў! Бо вядома, што ў розных народаў „сацыялізм“ не знішчыў мовы. Так, здолеў ён русіфікаваць установы, часткова школьніцтва, вышэйшыя навучальныя ўстановы, не гаворачы аб міліцыі і арміі, аднак з сэрцаў народных нізоў мовы не вырваў і не растаптаў. Мабыць, і ўсе высокапастаўленыя партыйныя ці адміністрацыйныя чыноўнікі ў Арменіі, Казахстане ці Туркестане не перасталі валодаць роднай мовай. У Беларусі сталася інакш — рэнегацкія вярхі дэнацыяналізавалі нізы і таму сёння, калі адроджаная нацыянальная сярэдзіна стараецца пашыраць ідэю беларусізацыі, вярхі, верачы ў трывалую эфектнасць сваёй дэнацыянальнай дзейнасці, крычаць: іх нізы не патрабуюць вашых рэнесансаў! І гэта праўда. Многагадовая злачынная дзейнасць у галіне татальнага нішчэння мовы і яе замены мовай чужой, дала вельмі добрыя вынікі. Мова гэта, бадай, найбольшая карысць з усіх карысцяў, даступных чалавеку. Што зроблена з беларускай мовай? Дэнацыяналісты і рэнегаты пазбавілі яе атрыбуту карысці. Такая мова перастае быць чалавеку патрэбнай. Больш таго. Становіцца яна непатрэбным баластам, які не памагае, а перашкаджае. І таму ўсякія намаганні вярнуць прэстыж беларускай мове не ўдаюцца так доўга, як доўга не будзе ёй вернуты атрыбут карысці. А што абазначае на практыцы атрыбут карысці? Атрыбут гэты шматаспектвы. Мусіць ён праяўляцца ў першых і апошніх словах праграмы радыё ці тэлебачання. Павінен ён выступаць у адміністрацыі, на пошце, у школе, у вышэйшай установе. На роднай мове павінен прамаўляць да чалавека высокапастаўлены чыноўнік, уручаючы яму медаль ці ордэн, і гэтай жа мовай павінен чытаць прыгавор пракурор, караючы зняволенага турмой ці штрафам. На роднай мове павінен рабіцца метрыкальны запіс і надпіс на крыжы. Гаварыў мне выдатны эміграцыйны крытык Антон Адамовіч, што ў канцы дваццатых гадоў у Мінску прастытуткі дамаўляліся з кліентамі па-беларуску. І гэта значыць, што працэс беларусізацыі быўададзены да канца. Але былі тады ў Беларусі такія дзеячы, як Галадзед і Чарвякоў, якія беларусізацыю краіны не трактавалі як няшчасце, а як радасную перспектыву, якую прынёс Беларусі сацыялізм.

Палякі, страціўшы незалежнасць, паспрабавалі поўнасцю адрадзіцца шляхам паўстанняў. Быў гэта намер рамантычны. Вынікаў з гарачай веры ў тое, што слова, заклік, кліч маюць магутную матэрыяльную сілу, якая давядзе да поўнага адраджэння Польшчы. Так аднак жа не сталася. Паўстанцы давялі да вялікага праліву крыві, але не давялі да незалежнасці. Пасля няўдачы студзеньскага паўстання палякі адкінулі рамантычныя ілюзіі і пайшлі пазітывістычным шляхам. На шлях гэты склаліся: нацыянальная асвета, развіццё часопісаў і развіццё літаратуры, стварэнне нацыянальных установ, нацыяналізацыя касцёла і духавенства, увядзенне польскай мовы ў арцелі, суполкі, гандаль.

І трэба сказаць, што гэтыя пазітывістычныя дзеянні далі болей для захавання польскай нацыянальнай свядомасці, чым рамантычныя парывы, якія, праўда, знаходзілі падатны грунт сярод асветных колаў, але ў народных нізах не выклікалі рэха.

Зразумела, што мы праявілі б крайнюю наіўнасць, калі б хацелі польскія ўзоры з паловы XIX стагоддзя пераносіць на беларускую рэчаіснасць канца XX стагоддзя.

І ўсё ж-такі тое-сёе з гісторыі чужых народаў трэба выкарыстоўваць у дзейнасці на роднай глебе. Здаецца мне, што нямнога дасягнем, калі будзем дзейнічаць толькі пры дапамозе рамантычных ідэалаў. Максімалістычны заклік: усё або нічога! — на маю думку, абсалютна не падыходзіць для душы беларуса на сучасным этапе. Беларус па натуры прагматык і практык. Кожную ідэю прыкладае ён да жыцця, да побыту, да практыкі. І кожную ідэю мерае меркаю карысці. А гэтыя карысці могуць выплываць не з вялікіх рамантычных заклікаў, а з малых пазітывістычных крокаў. Аднак крокі гэтыя ніколі не давядуць нас да пажаданай нацыянальнай будучыні, калі не будуць яны папярэджаны рамантычнымі нацыянальнымі ідэаламі. Нельга ў ніякім выпадку звесці ўсяго толькі да бытавізму, да матэрыяльнай карысці. Змагаючыся за беларуса, марым аб багатым духоўна чалавеку, а не аб робаце, якім упраўляюць хітрыя механізмы.

І так, не кідаючы рамантычнага штандару і не выпускаючы з віду далёкага рамантычнага гарызонту нацыянальнага рэнесансу трэба ісці да яго пазітывістычнымі крокамі заклікаючы ў нацыянальнае заўтра ўсіх тых, хто не разумее яшчэ сёння глыбокага сэнсу беларускага адраджэння.

Алесь Барскі

З ДРУКУ

ЦІ СТАЛІН БЫЎ ВАР'ЯТАМ?

— У некаторых узнік страх, што прызнанне Сталіна хворым адвядзе яго ад адказнасці за злачынствы. Перш за ўсё мы павінны ведаць праўду. Досыць хлусні! Дзесяцігоддзямі аб праўдзе і крыўдзе мы меркавалі па тым, каму выгадна тое ці іншае.

— Жыццё Сталіна, яго замкнёнасць, нязвыклая падазронасць, крайне своеасаблівае мысленне, пры якім любыя рэальныя факты ігнараваліся ці падпарадкоўваліся яго ўласным ідэям, грандыёзная манія вялікасці і праследавання з перыядычнымі абвастрэннямі, шматмільённыя ахвяры, якія Сталін прыносіў з выключнай лёгкасцю дзеля заспакаення ўласнага трызнення і страху перад „ворагамі“, — усё гэта ўкладваецца ў схему паранаіднай шызафрэніі. Сталін у той час выразна арыентаваўся ў навакольным і дасканала разумеў, што ён чыніць нябачанае ў сусветнай гісторыі парушэнне законаў і маральных нормаў, што мільёны радавых грамадзян, знішчаных па яго загаду, ні ў чым не вінаваты, а справы іх сфабрыкаваны. Сталін павінен несці крымінальную адказнасць.

— Няма ніводнага факту, які б даказваў, што Сталін быў схільны да трызнення. Жорсткія ўчынкі не доказ. Якір у свой час дадумаўся да думкі: нейкі працэнт насельніцтва трэба знішчыць. Ідэя знішчэння людзей сама па сабе не доказ трызнення. Знішчаліся людзі, у руках якіх была рэальная магчымасць ўстараніць Сталіна. Ім валодаў шалёны страх.

— Тыранія наогул без сэнсу з пункту гледжання ўласнага выжывання, таму шукаць тут сэнс немагчыма.

— Чаму? Сталін быў прыкладным вучнем Макіявелі.

— Псіхічная хвароба не можа не праяўляцца хоць бы зрэдку ў выглядзе бязглуздых, алагічных учынкаў. Нягледзячы на сваю замкнёнасць, Сталін заўсёды быў на вачах, з ім сустракаліся і замежныя дзеячы, дыпламаты. Аднак ні яны, ні свае ні разу не сутыкаліся з яго невытлумачальнымі і бязглуздымі ўчынкамі.

— Не было бязглуздзіц? А вядома, што Сталін лічыў Варашылава англійскім шпіёнам, і таму не дазваляў яму з'яўляцца на пасяджэннях Палітбюро. А ўсхвальванне нязвыклай геніяльнасці правадыра ўсіх часоў і народаў?

— Сталін арганізаваў усхваленне сваёй асобы ў імя палітычных мэт. Ён хацеў, каб яго так называлі, лічыў гэта карысным для дзяржавы, якую ён узначальваў.

— Сталін цяжкі псіхапат. Параначны, або, як некаторыя гавораць, эпілептаідны, псіхапат адрозніваецца ад хворага паранойяй тым, што ў яго няма трызнення, у яго ёсць гэтак званыя звышцэнныя ідэі. Абаперты яны на рэальных фактах і логіцы. Але Сталін быў не проста звышцэнны эпілептаідны псіхапат — ён быў глыбока амаральны чалавек.

— Гавораць, што паводзіны Сталіна былі разумнымі. А ці разумным было знішчэнне не толькі інтэлігенцыі, але і ваенных вярхоў непасрэдна перад вайной? Ці ж разумнай была непахісная ўпэўненасць, што Гітлер не нападзе на нас? Увесь час нейкія звышцэнныя ідэі! Людзі дакладваюць, што вайна будзе заўтра, а іх расстрэльваюць.

— Мне даводзілася на практыцы сустракаць хворых, калі так можна сказаць, сталінскага тыпу. Напрыклад, галоўны ўрач бальніцы. У яго сапраўды вар'яцкія ідэі — яго пастаянна атручваюць, на яго робяць замахі, ён хаваецца і г.д. Між тым бальніцай кіруе. Кіруе цвёрда. Усіх „душыць“, ад усіх патрабуе. Бальніца будуецца, развіваецца... З аднаго боку, трызненне, вар'яцтва, але з пункту гледжання справы ён праяўляе сябе нават лепш, чым нармальны чалавек. Магчыма, каб стаць удачлівым дыктатарам, у некаторых выпадках нават варта быць псіхічнахворым...

Лічу, што ёсць дастаткова фактаў, якія наводзяць на думку: краінай трыццаць год кіраваў псіхічнахворы.

— Звышцэнная ідэя — гэта неадэкватна, неправамерна дамінуючая ў свядомасці ідэя. Я не бачу ў Сталіна неадэкватных учынкаў. Усе яго ўчынкі былі мэтанакіраванымі, паводзіны мяняліся ў залежнасці ад сітуацыі. Можна было свабодна праявіць свае нізкія ўчынкі — даваў ім свабоду. Калі гэта было нявыгадна — заглушаў іх. Напрыклад, пакідаў жыць акрэсленых людзей разумеючы, што яны могуць рашыць тыя ці іншыя задачы. Яго прагматызм выціскаў усё астатняе. Як яму было выгадна, як патрабаваў момант — так ён і рабіў.

— Думаю, вырашыць пытанне аб хваробе Сталіна наскокамі, з выкарыстаннем толькі кімсьці пераказаных вестак не ўдасца. Неабходна стварыць камісію са спецыялістаў рознага профілю, якая магла б пазнаёміцца з першакрыніцамі і паведамленнямі непрадузятых сведкаў для кваліфікаванага заключэння аб здароўі Сталіна.

(З дыскусіі псіхіятраў у „Литературной газете“).

ПАВЕДАМЛЕННЕ

БЕЛАСТОЦКАГА ПРЭСАВАГА ВЫДАВЕЦТВА І РЭДАКЦЫІ „НІВЫ“

У апошні час прадаўжаюць узрастаць, незалежна ад выдавецтва і рэдакцыі, кошты выдавання часопіса. У сувязі з гэтым мы вымушаны, пачынаючы ад 36 нумара, які выйдзе з датай 3 верасня г.г., павысіць цану тыднёвіка з 40 на 80 злотых. Рашэнне гэтае з'яўляецца прыкрай неабходнасцю, вынікам узрастаючых цэн на паперу, друкарскія, тэлекамунікацыйныя і транспартныя паслугі і т.п.

У адносінах да індывідуальных падпісчыкаў новыя цэны будуць абавязваць пасля заканчэння аплачанага тэрміну падпіскі.

ПЕРАПРАШАЕМ...

...шаноўных Веру Запруднік, Нону Азарка і іншых дзяўчат з нью-йоркскага калектыву „Васілёк“, якіх мы на здымку ў 31-ым нумары „Нівы“ ад 30 ліпеня не распазналі. Вельмі здзівіліся і мы, калі атрымалі з друкарні свежую „Ніву“ з пераблытанымі подпісамі пад здымкамі. Выйшла, што дзяўчат-танцаўшчыц мы міжволі зрабілі гарадоцкім калектывам, а чыжоўскіх спявачак (здымак ніжэй) — калектывам „Васілёк“ з Нью-Йорка. Што датычыць гарадоцкага калектыву, дык яго тут зусім няма.

ДАКУМЕНТЫ БНФ

ЗВАРОТЫ УСТАНОЎЧАГА З'ЕЗДУ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ ЗА ПЕРАБУДОВУ „АДРАДЖЭНЬНЕ"

Да народаў СССР і краінаў-сябраў ААН

Зьезд Беларускага Народнага Фронту зьвяртаецца да народаў СССР і народаў сьвету з просьбай аб дапамозе ў ліквідацыі наступстваў Чарнобыльскай катастрофы.

Цяперашняя сітуацыя не дазваляе вырашаць праблемы, узьніклыя ў сувязі з Чарнобыльскай аварыяй, без дапамогі міжнароднай супольнасьці.

Гэтая дапамога можа быць выяўленая ў пастаўцы радыяметрычнага і дыягнастычнага медыцынскага абсталяваньня, неабходных медыкаментаў і ў любой іншай дапамозе па ліквідацыі наступстваў працяглага радыяцыйнага ўзьдзеяньня.

Міжнародная салідарнасьць будзе значыць для беларускага народу шанц на выжываньне.

Да грамадзян Беларусі

„Браткі мілыя! Дзеці зямлі-маткі маёй!.."

Так дзевяноста гадоў таму зьвяртаўся да суайчыньнікаў Францішак Багушэвіч. Ён заклікаў нас шанаваць сваю зямлю і мову, продкаў і звычаі. А шанаваць гэтыя сьвятыя каштоўнасьці — значыць быць гаспадаром на сваёй зямлі.

24—25 чэрвеня 1989 году наш Устаноўчы зьезд афіцыйна аформіў стварэньне БНФ за перабудову „Адраджэньне".

БНФ — гэта масавы грамадска-палітычны рух. Ён ставіць сваёю мэтаю пераўтварэньне грамадства і аднаўленьне самабытнасьці беларускай нацыі на прынцыпах дэмакратыі і гуманізму, стварэньне ўмоў свабоднага, паўнакроўнага разьвіцця культуры як карэннага насельніцтва, так і нацыянальных меншасьцяў Беларусі. БНФ будзе дзейнічаць у рамках Канстытуцыі БССР і ў адпаведнасьці з прынятымі Зьездам Праграмай і Статутам.

БНФ заклікаюць абараняць інтарэсы працоўных, будзіць людзей да сацыяльнай актыўнасьці, разьвіваць іх палітычную, прававую культуру і нацыянальную сьвядомасьць, забясьпечыць незваротнасьць перабудовы ў БССР.

Устаноўчы зьезд Беларускага Народнага Фронту адбыўся ў сталіцы братняе Літвы — і дарагім беларускаму сэрцу горадзе — Вільні.

Законна ўзьнікае пытаньне: чаму ж ня ў Менску? Гэта ня наша віна. Гэта віна афіцыйных кіраўнічых органаў Рэспублікі, якія ня хочуць чуць і бачыць дэмакратычны рух. Гэта й ня выклік, гэта — змушанае выйсьце. Кіраўніцтва Рэспублікі дагэтуль перасьледуе ўсялякія праявы „вальнадумства", усялякія свабодалюбівыя павевы. Ягоныя метады — шальмаваньне ў друку ўдзельнікаў дэмакратычнага руху ў БССР, газы і дубінкі 30 кастрычніка мінулага году. Пасьлядоўна ідучы сваім выпрабаваным шляхам, менская чыноўная бюракратыя адмовіла Зьезду БНФ у памяшканьні. Сілы застою чакалі, што мы пойдзем па шляху канфрантацыі. Але мы не шукаем канфрантацыі. Нам патрэбная спакойная і канструктыўная праца дзеля дабра Бацькаўшчыны. Канфрантацыю выбіраюць тыя, хто ў сапраўдным народаўладзьдзі бачыць пагрозу для сябе.

БНФ „Адраджэньне" заклікае наш мудры і мужны, разважлівы і гаспадарчы народ далучыцца да руху за перабудову, пайсьці па сьветлым шляху адраджэньня ў дэмакратычную будучыню, у вечнае і годнае жыцьцё на сваёй зямлі. Мы ня маем больш маральнага права трываць засільле бяздушнага і хцівага да ўлады чынавенства, ведамстваў, якім абыякавы лёс зямлі, лёс народу. Гэта праз іх мы маем Чарнобыль з усімі яго жахлівымі наступствамі. Адзіны шанц, каб выжыць і мець перспектыву, — гэта перадача ўсяе паўнаты ўлады народу.

Неўзабаве адбудуцца выбары ў Вярхоўны Савет Рэспублікі і мясцовыя Саветы. Суайчыньнікі! Наша бліжэйшая задача зрабіць усё, каб у Саветах апынуліся людзі, вартыя высокае годнасьці народных выбраньнікаў. Памятайце і пра галоўную нашую мэту — стварыць дэмакратычнае грамадства і моцную эканоміку, адрадзіць нацыянальную культуру, усталяваць суверэнітэт, стаць народам, які будзе пачувацца вольным і раўнапраўным у агульначалавечай сямі.

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

Устаноўчы з'езд БНФ „Адраджэньне"
25 чэрвеня 1989 г.
г. Вільня

АБ МІЖНАЦЫЯНАЛЬНЫХ АДНОСІНАХ НА БЕЛАРУСІ

Беларускі Народны Фронт уважае, што галоўнае пытаньне міжнацыянальных адносінаў на Беларусі — гэта лёс беларускай нацыі. Нацыя, упэўненая ў сваёй будучыні, з разуменьнем і глыбокай павагай ставіцца да праблемаў нацыянальных меншасьцяў, падтрымлівае іх нацыянальна-культурныя памкненьні. На Беларусі няма аб'ектыўных падстаў для міжнацыянальнай варожасьці, і Беларускі Народны Фронт зробіць усё, каб захаваць і ўмацаваць найвышэйшую нашую каштоўнасьць — традыцыйную ўзаемапашану, цярпімасьць адзін да аднаго. Толькі ў адзінстве мы непераможныя. БНФ выказвае абурэньне тым, што ідэалагічнае кіраўніцтва БССР, заяўляючы аб сваім інтэрнацыяналізме, са старонак сваіх выданьняў, у прыватнасьці „Политического собеседника" і „Вечернего Минска", зьневажае нацыянальныя і дэмакратычныя рухі на Беларусі і ў іншых рэспубліках, публікуе матэрыялы, скіраваныя на распальваньне міжнацыянальнай варожасьці, імкнецца выклікаць недавер да народаў Эстоніі, Латвіі і Літвы, да Народных Франтоў Прыбалтыкі. Ёсьць сілы, якія пад выглядам барацьбы з ідэалагічным праціўнікам спрабуюць убіць клін паміж беларусамі і прадстаўнікамі нацыянальных меншасьцяў, правакаваць узаемную варожасьць.

БНФ „Адраджэньне" змагаецца зь любымі праявамі зьнявагі народаў, паклёпу на іх, адмяжоўваецца ад любых антысеміцкіх выхадак. Пры Сойме БНФ ствараецца камісія па міжнацыянальных дачыненьнях, якая будзе выкрываць дэзінфармацыю і тэндэнцыйнасьць у асьвятленні нацыянальнага пытаньня, спрыяць паразуменьню і згодзе.

Удзельнікі другой сесіі Сойму БНФ „Адраджэньне"
6 ліпеня 1989 г.
г. Менск

Молада — сучасна — па-беларуску

СПАДАРЫНЯ З ГОМЕЛЯ

Адкрыццё гэтае адбылося ў Вільні зімой 1989 года. Калі на сцэну Віленскай музычнай школы імя Чурлёніса падчас імпрэзы аднаго з мясцовых беларускіх таварыстваў выйшла Вольга Цярэшчанка, маладая прыгожая дзяўчына з гітарай, большасць прысутных не магло і здагадацца, што зараз будзе. Але палілася песня і...

Не хачу навінаў з шырокага
свету.
Пуста майму сэрцу, цесна
ў ём.
Можа помніш песню, што
пяяла летам
Маладая жнейка за сярпом.

...ад апладысментаў ледзь не лопаліся перапонкі ў вушах. Адна справа — цудоўны верш Ларысы Генiюш. Але ж і музыка якая была, мелодыя! А які дзіўны звонкі голас сакавіта запаўняў прастору перапоўненай залы!

Прагучаў цэлы вянок чароўных песень на вершы Ларысы Геніюш, Алеся Гаруна, Янкі Купалы, музыку да якіх Вольга пісала сама. А ёсць жа ў яе рэпертуары і цыкл фальклорных твораў, песні на ўласныя вершы. І кожная з іх запамятае не толькі шчырасць і захопленасць беларускім словам, беларускай песняй, але і вышэйшага гатунку прафесіяналізм.

Калі мы вярталіся цягнікам „Чайка" з Вільні на Беларусь, я крыху даведаўся аб біяграфіі Вольгі Цярэшчанка. Аказваецца, яна сапраўды ў музыцы прафесіянал. Дый не толькі ў музыцы. Скончыла музычнае аддзяленне Гомельскага педвучылішча, раней спявала ў народным вакальным ансамблі „Пралескі", выступала ў школьнай і студэнцкай самадзейнасці. Зараз працуе выхавацелькай у дзіцячым садку № 146 г. Гомеля і вучыцца на аддзяленні беларускай філалогіі Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Францішка Скарыны.

На жаль, мала выконвае на шырокую публіку песень на свае ўласныя вершы. Лічыць — гэта для сябе альбо для блізкіх сяброў.

Неўзабаве віленскі поспех Вольгі Цярэшчанка абудзіў і рэспубліканскую прэсу.

„Усе, каму давялося пабываць на яе канцэртах, пагадзіліся з думкай, што меладычны строй яе песень і цудоўны голас заяўляюць аб з'яўленні сапраўднае Мадонны... ці бліжэй па-нашаму — Спадарыні беларускай песні", — піша у газеце „Чырвоная змена" Алесь Яўсеенка.

На Беларускім тэлебачанні ёсць добрая традыцыя паказу лепшых праграм рэгіянальных студый на рэспубліканскі эфір, які прымаюць і многія тэлегледачы Беласточчыны. Ды нешта доўга давялося чакаць чаргі тае гомельскай праграме Вольгі Цярэшчанка.

Але вядомасць спявачкі пашыраецца. Яна шмат выступае ў Гомелі, удзельнічала ў экалагічнай экспедыцыі па Прыпяці, атрымала запрашэнне на канцэрт бардаўскіх зорак у рамках Рэспубліканскага рок-фестывалю „Тры колеры: беларускі варыянт" у Лідзе ў 1989 г. (гэта сапраўды першы грандыёзны фестываль беларускамоўнай маладзёжнай песні і музыкі, арганізаваны рок-клубам „Нямiга" і кааператывам „Ліда-канцэрт").

Бадай, дэвізам гэтага фестывалю, звернутага да маладога сучаснага беларуса, маглі б стаць словы з песні Вольгі Цярэшчанка на верш Янкі Купалы:

Каб не даўся ў крыўду
здзекам,
Не забыў сваіх старон,
Каб вярнуўся чалавекам
К роднай Бацькаўшчыне ён.

Зрэшты, уся творчасць Вольгі Цярэшчанка імкліва ўрываецца ў юную плынь маладзёжнай культуры новага беларускага адраджэння, перадаючы ад пакалення да пакалення найлепшыя традыцыі пачынальнікаў, такіх, як, скажам, Ларыса Геніюш:

Не было нам ніколі соладка,
Горда ўмелі мы боль
стрываць.
Можна хату прадаць
і вопратку,
А ці можна маці прадаць?

Вітаўт Мартыненка.
Фота С. Коваля

БЕЛАРУСІКІ

Topolska Maria Barbara, Dobra szkłowskie na Białorusi Wschodniej w XVII i XVIII wieku, Warszawa 1959. Rec. Serczyk Władysław A(ndrzej), *Kwartalnik Historyczny* 1971, nr 3, s. 692—695; Rychlikowa Irena, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 1972, nr 3, s. 503—517, tab.

Topolska Maria B., Książka na Litwie i Białorusi w latach 1553—1660. (Analiza statystyczna). *Odrodzenie i Reformacja w Polsce.* t. 21: 1976, s. 145—164, tab., wykr

Topolska Maria B(arbara), Czytelnictwo książek wydanych na Litwie i Białorusi w XVI i pierwszej połowie XVII wieku (na podstawie proweniencji starodruków z polskich i zagranicznych bibliotek naukowych) Cz. 1 Literatura religijna i polemiczna. — Cz. 2. Czytelnictwo książki świeckiej, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* 1979, z. 15, s. 203—237; 1980. z. 16. s. 245—174. Sum.

Traczuk Jerzy, Kraj języków i kultur (Badania językoznawcze na Białostocczyźnie). *Kontrasty* 1985, nr 4, s. 45—46.

Trifonow Jurij, Zamiana, Warszawa 1971. Rec. Pawlak Edward, *Miesięcznik Literacki* 1972. nr 10. s. 132—133.

Trifonow Jurij, Bilans wstępny. *Twórczość* 1972, nr 4. Rec. Pawlak Edward, *Miesięcznik Literacki* 1972, nr 10, s. 132—133.

Trzcianka Janusz, Ziemia pamiętająca. (Wycieczka grupy zbowidowskiej na Białoruś). Korespondencja z ZSRR. *Za Wolność i Lud* 1976, nr 45, s. 11,-18, il.

Trziszka Zygmunt, Sokrata Janowicza wiersz prozą i proza wierszem. *Fakty 79* 1979, nr 32, s. 6—7, il.

Turkowski Lucjan, Tkactwo ludowe a rzemiosło tkackie w Wileńskiem i Nowogródzkiem. Oprac. Jan M. Pałka. *Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie.*

Turonek Jerzy, Okupacyjna polityka szkolna w okręgu Białostockim 1941—1944. *Przegląd Historyczno-Oświatowy* 1976, nr 3.

Turonek Jerzy, Kwestia białoruska w polityce obozu londyńskiego (1941—1944). *Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej* t. 19: 1983, s. 131—158.

Turonek Jerzy, Statut Białoruski w Komisariacie Rzeszy, Ostland. *Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej* t. 20: 1984, s. 165—185, tab.

Turonek Jerzy, Z dziejów białoruskiego ruchu wydawniczego w latach 1902—1905. *Studia Polono-Slavica-Orientalia Acta Litteraria* 1985, t. 9, s. 65—81.

Turonek Jerzy, Geneza i autorstwo pierwszego elementarza białoruskiego. *Slavia Orientalis* 1986, nr 3, s. 347—358, tab.

Turonek Jerzy, Geneza i działalność Białoruskiej Centralnej Rady (grudzień 1943 — czerwiec 1944). *Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej* t. 21: 1985, s. 99—120.

Turonek Zinaida, Struktura leksykalna białoruskiej gwary wsi Ruszczany w aspekcie zapożyczeń z języka polskiego (w) *Studia nad gwarami Białostocczyzny*, s. 73—90, mapa.

Turska Halina, Leksykalne pożyczki białoruskie w języku polskim (doba staropolska). *Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych. Polska Akademia Nauk* 1970, z. 2, s. 77—92.

Turska Halina, Leksykalne pożyczki w języku polskim (doba staropolska), *Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN w Warszawie.* R. 13: 1970, druk 1972, z. 2; s. 77—92.

Tyszkiewicz Jan, Proces slavizacji ziem dorzecza Niemna w VI—XI w. *Przegląd Historyczny* 1973, z. 1, s. 1—23, mapy.

Ułaszczik N.N., Wwiedienije w izuczenije biełorusko-litowskogo letopisanija. Moskwa 1985. Rec. Tyszkiewicz Jan, *Przegląd Historyczny* 1987, z. 1, s. 108—112.

P.C.

КОЛЬКІ НАС?

(паводле вынікаў галасавання)

Ад выбараў у парламент ПНР мінула ўжо 3 месяцы. Варта, аднак, яшчэ раз вярнуцца да іх вынікаў. Разглянуць, дзе і як галасавала насельніцтва Беластоцкага ваяводства. Гэтыя выбары былі свайго роду рэферэндумам палітычнага светапогляду, а ў выпадку Беласточчыны таксама нацыянальнае свядомасці людзей. Справа ў тым, што першы раз пасля вайны беларусы мелі нагоду ўсведаміць, што маюць нейкі ўплыў на выбар паслоў і сенатараў. Таму аналіз галасавання дазволіць прыблізна арыентавацца, дзе і колькі нас, беларусаў, на Беласточчыне і якая ў нашых людзей нацыянальная свядомасць.

Прапаную тады разглянуць паасобныя карты Беластоцкага ваяводства з адміністрацыйным падзелам. Прадстаўлены на іх вынікі галасавання ў розных аспектах.

На I карце паказаны працэнт важных галасоў у параўнанні з агульнай колькасцю асоб, якія мелі права прыняць удзел у выбарах. Галасы няважныя (несапраўдныя), не мелі істотнага ўплыву на вынікі выбараў, таму можна іх трактаваць, як непрысутнасць у выбарах. Важныя (сапраўдныя) галасы адлюстроўваюць лік насельніцтва, якое ведала, як галасаваць пры такім „заблытаным" спосабе выбараў. Істотны на гэта ўплыў меў адпаведны інструктаж для выбаршчыкаў. Не сакрэт, што ўсе, хто хацеў аддаць свой голас на кандыдатаў „Салідарнасці", умелі галасаваць. Іншыя мусілі самі разбірацца ў „блытаніне" розных кандыдатаў. Беларусам не лёгка было разабрацца і прагаласаваць на сваіх, тады часта яны не ішлі на выбары, або аддавалі няважны (несапраўдны) голас.

На II карце паказаны працэнт аддадзеных галасоў на кандыдатаў „Салідарнасці". ў параўнанні з агульным лікам выбаршчыкаў. З увагі на вышэй сказанае, гэта былі ўсе асобы, якія хацелі галасаваць на кандыдатаў „Салідарнасці". Сярод іх амаль сто працэнтаў гэта палякі, хаця некаторыя і беларусы пэўна галасавалі на кандыдатаў „Салідарнасці".

На III карце паказана, колькі, дзе было галасоў на „нашых" кандыдатаў. Назваў я „нашых" з увагі на тое, што беларусы за сваіх лічаць усіх праваслаўных, часта не звяртаючы ўвагі на акрэсленне нацыянальнасці. На „нашых" галасавалі тыя беларусы, якія змаглі ў такой „блытаніне" кандыдатаў і працэдуры выбараў знайсці „сваіх", але напэўна былі гэта не ўсе. Многія аддалі свой голас (несвядома і свядома) на іншых кандыдатаў.

Параўноўваючы карты II і III, можна акрэсліць працэнт беларусаў сярод насельніцтва ў паасобных гмінах і гарадах (гл. карта IV).

На аснове вынікаў галасавання можна вылічыць, колькі нас, вебарусаў, на Беласточчыне (гл. табліцу). Лічбы насельніцтва ўзятыя з статыстычных дадзеных на дзень 30 чэрвеня 1988 года. Прыблізныя працэнты беларусаў вылічаны паводле вынікаў галасавання. Але тут трэба сцвердзіць, што працэнт беларусаў напэўна заніжаны. Справа ў тым, што беларусаў-католікаў, якія гавораць „папросту", каталіцкі касцёл паланізуе і яны галасавалі так, як польскае насельніцтва. Так што свядомых беларусаў ёсць больш 200 тыс. на Беласточчыне. Калі яшчэ далічыць беларусаў-католікаў, дык колькасць павялічыцца.

Трэба таксама памятаць, што беларусы, апрача Беласточчыны, жывуць у многіх гарадах Польшчы.

В. Хрысцінін

Нр	Гміна, горад.	Колькасць насельніц.	% белар.	Колькасць беларусаў
1	гм. і г. Дуброва Бел.	13 713	20	2 743
2	гм. Новы Двор	3 588	30	1 076
3	Сухаволя	8 249	10	825
4	Сідра	4 777	15	717
5	Янаў	5 159	5	258
6	Карыцін	3 684	5	184
7	гм. і г. Саколка	26 148	20	5 229
8	гм. Кузніца Бел.	5 091	15	764
9	Шудзялова	4 599	30	1 380
10	Крынкі	4 121	30	1 236
	Разам:	79 129	18	14 345
11	гм. і г. Монькі	15 127	15	2 269
12	гм. Ясьвілы	6 241	0	—
13	Ясяноўка	3 254	5	163
14	гм. і г. Кнышын	5 178	15	777
15	гм. Крыпна	4 385	5	219
16	Тыкоцін	6 963	0	—
17	гм. і г. Лапы	23 431	0	—
18	гм. Турасць Касц.	4 530	0	—
19	гм. і г. Сураж	2 281	0	—
20	гм. Пасьвентнэ	4 180	0	—
	Разам:	75 570	4,5	3 428
21	гм. і г. Харошча	13 467	10	1 347
22	гм. Дабжынева	8 291	0	—
23	гм. і г. Чорная Бел.	11 516	10	1 152
24	-ıı- Васількаў	10 071	5	504
25	-ıı- Супрасль	11 142	25	2 785
26	гм. Юхновец	10 884	15	1 633
27	гм. і г. Заблудаў	11 047	30	3 314
	Разам:	76 418	14	10 735
Б.	г. Беласток	261 848	25	65 462
28	гм. Гарадок	7 266	85	6 176
29	Міхалова	9 210	80	7 368
	Разам:	16 476	82	13 544
30	гм. і г. Браньск	13 201	0	—
31	гм. Вышкі	5 762	0	—
32	г. Бельск-Пад.	26 452	65	17 194
32	гм. Бельск-Пад.	9 604	80	7 683
33	Боцькі	5 739	30	1 722
34	Орля	4 868	95	4 625
	Разам:	65 626	48	31 224
35	гм. Нарва	5 550	90	4 995
36	Нараўка	5 149	90	4 634
37	Чыжы	3 665	95	3482
38	г. Гайнаўка	23 271	65	15 126
38	гм. Гайнаўка	5 077	90	4 569
39	Белавежа	3 388	60	2 033
40	Дубічы Царк.	2 750	90	2 475
41	Кляшчэлі	3 758	85	3 194
42	Чаромха	4 121	85	3 503
	Разам:	56 729	77	44 011
43	гм. Гродзіск	5 399	20	1 080
44	гм. і г. Драгічын	7 694	15	1 154
45	-ıı- Сямяцічы	21 072	60	12 643
46	гм. Дзядковіцы	3 240	5	162
47	Мілейчыцы	2 773	80	2 218
48	Нурэц Ст.	5 729	80	4 583
49	Мельнік	3 168	70	2 218
	Разам:	49 075	49	24 058
	Беласточчына агулам.	680 813	30	206 807

Працэнт важных галасоў у параўнанні да агульнага ліку асоб, якія маглі галасаваць.

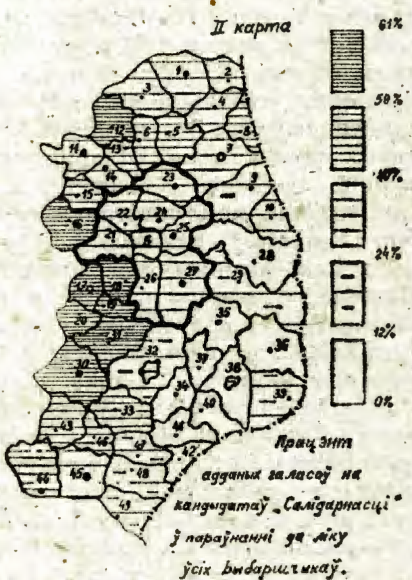

Працэнт аддадзеных галасоў на кандыдатаў „Салідарнасці" ў параўнанні да ліку ўсіх выбаршчыкаў.

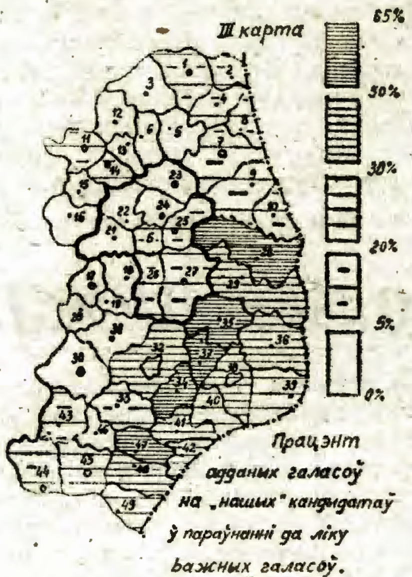

Працэнт аддадзеных галасоў на „нашых" кандыдатаў у параўнанні да ліку важных галасоў.

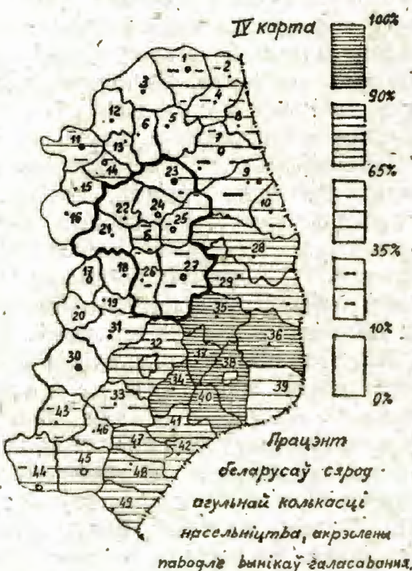

Працэнт беларусаў сярод агульнай колькасці насельніцтва, акрэслены паводле вынікаў галасавання.

Мікола Іваноў

ДА ГІСТОРЫІ СТАЛІНІЗМУ НА БЕЛАРУСІ

— 6 —

1.5. — Перыядызацыя савецкай нацыянальнай палітыкі

Трагічны лёс беларускага народа ў перыяд сталінізму, зразумела, не быў выключэннем. Сваю частку ўсеагульнага гора давялося зазнаць кожнаму з савецкіх народаў. І сёння найвялікшым глупствам было б высвятляць: хто з іх пацярпеў ад сталінізму больш, а хто менш.

Працэс вырашэння нацыянальнага пытання ў варунках паскоранага будаўніцтва сацыялістычнага грамадства адбываўся даволі бурна і характарызаваўся шматграннасцю форм і праяўленняў нацыянальнага жыцця ў новых абставінах. Асноватворчыя палажэнні марксізму, пры гэтым, адыгрывалі ролю хутчэй іконападобных догм, чым падставы для творчага ажыццяўлення ленінскіх ідэй па нацыянальнаму пытанню. Марксізм стаўся для Сталіна ўсяго толькі шырмай, за якой можна было бяспечна і спакойна рабіць свае злачынствы.

Этапы правядзення нацыянальнай палітыкі ў СССР у асноўным адпавядаюць агульна прынятай тэрміналогіі, якая характарызуе важнейшыя элементы сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР. Абвяшчэнне Саюза ССР, нэп, індустрыялізацыя, калектывізацыя, прыняццё „славутай" сталінскай Канстытуцыі СССР у 1936 г. — вось далёка няпоўны спіс галоўных падзей, якія ўплывалі на аблічча нацыянальнай палітыкі. Уплывалі на яе кшталт таксама падзеі ўнутрыпартыйнай барацьбы: барацьба супроць трацкістаў, правых і левых ухіленцаў.

Зауважальны ўплыў на станаўленне савецкай нацыянальнай палітыкі міжваеннага перыяду меў і характар адносін з паасобнымі капіталістычнымі краінамі, а таксама ўнутрыпалітычныя падзеі, якія ў гэтых краінах адбываліся. Гэтак, напрыклад, адной з прычын, хаця і не найважнейшай, пачатку ажыццяўлення „ўкраінізацыі" і „беларусізацыі" было жаданне мець адпаведны ўплыў на палітыку польскай дзяржавы ў адносінах да яе славянскіх меншасцяў. Уплыў гэты, безумоўна, меў месца. Другі прыклад: савецка-нямецкае пагадненне ў Рапала (1922 г.), якое практычна вызваліла савецкую краіну з дыпламатычнай ізаляцыі, мела пасрэдны ўплыў на сітуацыю нямецкага насельніцтва ў СССР. І трэці прыклад: часовае паляпшэнне савецка-польскіх узаемаадносін у 1932—1934 г.г. і заключэнне савецка-польскага пагаднення аб неагрэсіі невыпадкова супадае з апагеем тварэння ў СССР сістэмы польскай нацыянальнай аўтаноміі (арганізацыя другога польскага нацыянальнага раёна, адкрыццё польскіх вышэйшых навучальных устаноў у Кіеве і Мінску).

Таксама праблемы развіцця міжнароднага камуністычнага руху, ягоныя перамогі і паражэнні ўплывалі на кшталт савецкай нацыянальнай палітыкі. Узаемазалежнасць гэтых дзвюх з'яў вельмі выразная. Перыяд найбольшага пашырэння правоў нацыянальных меншасцяў, перыяд шырокамаштабнага ажыццяўлення „карэнізацыі" і „беларусізацыі" быў эпохай, калі ў СССР яшчэ былі жывыя традыцыі трактавання Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 года ў якасці складовай часткі сусветнай камуністычнай рэвалюцыі. СССР на думку камуністаў-ідэалістаў павінен быў усяму свету паказаць прыклад сапраўднага дэмакратычнага вырашэння нацыянальнага пытання. Сам факт падобнага яго вырашэння павінен быў мець дзейсны рэвалюцыйны ўплыў у свеце. Аднак, разам са знікненнем у СССР надзей на сусветную рэвалюцыю выразна змяніўся і курс унутранай нацыянальнай палітыкі. Вырашэнне нацыянальнага пытання ўсё больш губіла сваё прапагандысцкае значэнне. На месца палітыкі пашырэння правоў нацыянальных меншасцяў прыйшла сталінская палітыка цэнтралізацыі, нацыянальнага ўціску і шырокамаштабнага тэрору.

Немагчыма не прыпомніць і яшчэ адзін вельмі важны, хаця і суб'ектыўны фактар фарміравання савецкай нацыянальнай палітыкі. Гэта была воля і палітычныя намеры самога Сталіна, ягоныя сімпатыі і антыпатыі ў адносінах да паасобных народаў і нацыянальнасцяў. У варунках яго нічым не абмежаванай, абсалютнай асабістай улады Сталін меў магчымасць вызначаць галоўныя кірункі нацыянальнай палітыкі не згодна з палажэннямі марксізму, а згодна з уласнымі суб'ектыўнымі поглядамі. Дастаткова было яго адзінае ўласнае слова, каб карэнным чынам змяняць лёсы цэлых народаў, каб бязлітасна караць, альбо вялікадушна выбачаць.

Падсумоўваючы ўзаемадзеян-

(Працяг на стар. 6)

ЧЫТАЮЦЬ ІХ ТОЛЬКІ НАВУКОВЫЯ РАБОТНІКІ

(Размова з Вэрай Рыч)

— Вы з'яўляецеся аўтарам некалькіх кніжак, у якіх пішаце пра беларускіх паэтаў, пісьменнікаў і іх творы. Адкуль ваша зацікаўленне беларускай культурай?

— Гэта даволі цяжкое пытанне. Калі мне было 17 год, я была звычайнай англічанкай каталіцкага веравызнання. Мая сям'я, аднак, не чыста англійская. Шмат маіх продкаў з ірландцаў, шатландцаў, датчан. Так, як большасць дзяўчат, я цікавілася рэлігіяй. У 1953 годзе я пазнаёмілася з айцом Чаславам Сіповічам, які запрасіў мяне ў сваю царкву на багаслужбу. Я ўпершыню спазнала візантыйскую літургію, якая мне вельмі спадабалася. Прайшло некалькі тыдняў, і я зноў прыйшла на багаслужбу да айца Часлава. Пасля літургіі мы доўга дыскутавалі. Гэты беларус (пасля ён быў беларускім епіскапам у Англіі) паказаў мне ўсё багацце ўсходняга абраду. Я вырашыла вывучаць стараславянскую, а пасля беларускую мовы. У Лондане зрабіць гэта было вельмі цяжка, няма ніякіх курсаў, кніжак. Пры дапамозе Уладыкі Часлава Сіповіча, а пасля айца Аляксандра Надсона я навучылася гаварыць па-беларуску. Вёдаючы беларускую, вельмі лёгка пазней было вывучыць польскую і рускую мовы.

— Я ведаю вас перад усім як крытыка і перакладчыка беларускай паэзіі. Ці лёгка рабіць пераклады паэзіі з беларускай на англійскую мову?

— Не ведаю, ці вы ведаеце санеты Шэкспіра? Гэты гатунак паэзіі павінен мець захаваныя рыфмы і рытм, нават у перакладзе. Калі гэтага не будзе, тады змяняецца сэнс твора, застаецца толькі нейкая інтэрпрэтацыя. Беларускую паэзію шмат лягчэй перакладаць на англійскую мову, чым польскую або рускую, таму што яна мае універсальную рытміку. Я калісь рабіла пераклад твораў польскага паэта Ц. К. Норвіда, сама не ведаю, як гэта выйшла. У Англіі існуе перакананне, што немагчыма зрабіць пераклад такога паэта і захаваць сэнс твора. З беларускай паэзіяй няма такіх клопатаў, яе можна перакладаць таксама, як французскую ці італьянскую.

— У кніжцы „Анталогія беларускай паэзіі" вы змясцілі шмат вершаў розных паэтаў, з розных эпох у перакладзе на англійскую мову. Ці тут усе вашы пераклады?

— Так, усе мае. Я, аднак, хацела шырэй прадставіць беларускіх паэтаў. Мяне не цікавіць палітычнае мінулае літаратараў. Выдаўцом гэтай кніжкі было ЮНЕСКО. Некаторыя прадстаўнікі гэтай арганізацыі мелі засцярогі не столькі да паэзіі, колькі да аўтараў ды іх палітычнай дзейнасці. Таму не ўсе творы, якія я запрапанавала, там друкаваліся.

— Калі робіце нейкі аналіз літаратуры, карыстаецеся мовай арыгіналу ці мовай перакладу, якая больш вам вядомая?

— Перш за ўсё карыстаюся мовай арыгіналу, калі яе ведаю. Паэзію часта немагчыма зразумець, яе можна толькі адчуваць. Трэба тут таксама пазнаць абмежаванні, у якіх яна паўставала, якімі праблемамі жыў аўтар. Гэта значыць, што трэба ведаць трохі гісторыю.

— Як вы бачыце будучыню беларускай культуры ў эміграцыі? Ці яна мае нейкі шанц адаптацыі ў англійскім, нямецкім ці амерыканскім асяроддзі?

— Праблема культуры эмігрантаў вельмі складаная. Толькі творы, якія маюць агульначалавечыя вартасці, як паэзія Арсенневай, увойдуць у культуру ўсяго чалавецтва. Шмат маем

(Працяг на стар. 7)

(Працяг са стар. 1)

НАШЫЯ Ў ПОЛЬСКІМ „WHO'S WHO"

(1932 г.), прафесар Васіль Белаказовіч. Ён закончыў філалагічна-гістарычнае аддзяленне Універсітэта ў Горкім, а таксама філалагічнае і гістарычнае аддзяленні Універсітэта ў Ленінградзе. Зараз з'яўляецца выкладчыкам Варшаўскага універсітэта і кіраўніком працоўні ўсходнеславянскіх літаратур ПАН. Напісаў звыш 350 прац, у іх ліку змяшчающа працы, прысвечаныя беларускай літаратуры. Прафесар збірае кніжкі, любіць таксама чытаць мемуары і стэнаграмы з прэсавых канферэнцый міністра Е. Урбана.

У біяграфіі іншага філолага, праф. Альберта Барташэвіча (ур. 1942 г.) успамінаецца, што сярод яго прац ёсць прысвечаныя і беларускаму мовазнаўству, а таксама польска-руска-беларускай кампаратывістыцы. Дарэчы, А. Барташэвіч з'яўляецца сааўтарам (з Ірэнай Камендацкай) выдадзенага ў 1988 г. Варшаўскім універсітэтам чатырохтомнага „Słownika a tergo współczesnego języka białoruskiego". Свабодны час праводзіць на шпацырах па лесе і лугах.

У 33 радках прадстаўлены дзяржаўны дзеяч і эканаміст Сяргей Рубчэўскі, ураджэнец вёскі Цярэмкі (1927 г.). Ён у гадах 1950-56 працаваў у ВП ЗМП у Беластоку, потым (1960-61) І сакратаром ВП ЗМС там жа. У 1961 г. перайшоў на працу ў ВК ПАРП у Беластоку і працаваў у ім да 1972 г. Зараз з'яўляецца (ад 1973 г.) ольштынскім ваяводам. Свабодны час найахвотней праводзіць, працуючы на дзялцы або абрабляючы драўніну. Зацікаўленні — паляўніцтва.

18 радкоў выпала на радыёжурналіста Яна Смыка, ураджэнца вёскі Дабрывада (1951 г.). Ён спачатку (у гадах 1977-82) працаваў у Сельскагаспадарчай рэдакцыі Польскага радыё ў Варшаве, а зараз у Радыёвяшчальнай станцыі ў Беластоку. За свае рэпартажы атрымаў 19 узнагарод. Зацікаўленні — гадзіннікавая справа і майстраванне.

У інфарматары знойдзем таксама біяграфію мітрапаліта варшаўскага і ўсяе Польшчы Польскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы а. Васіля Дарашкевіча, ураджэнца вёскі Ціцы (1914 г.).

Можна было б яшчэ прывесці некалькі прозвішчаў людзей, якія, мабыць, з нашай нацыі, але ці яны да яе прызнаюцца? На ўсякі выпадак — каб не кампраметаваць сябе — прамаўчу іх. З жалем сцвярджаю, што надалей няма ў інфармацыі біяграфіі Сакрата Яновіча, не гаворачы ўжо пра іншых нашых літаратараў. Мо месца адпусцяць у трэцім выданні.

Чытач, які хацеў бы купіць інфарматар „Хто ёсць кім у Польшчы", павінен выслаць заказ на адрасу: ORPAN — Dział Wydawnictw Krajowych, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa. Мо яшчэ яго маюць у продажы? Цана аднаго экземпляра 12 тысяч злотых.

Пётр Байко

У МІНСКУ З НАСТАЎНІКАМІ

(Працяг са стар. 1)

ральна-мастацкага інстытута, аўтара каласальнага выдання „Беларускае народнае адзенне", які падзяліўся з намі небанальнай рэфлексіяй наконт беларускай народнай культуры ў яе разнастайных, багатых праявах. Дацэнт Аляксей Рагуля, літаратуравед, гаварыў пра істотныя з'явы ў сучаснай беларускай літаратуры, па-новаму асэнсоўваючы праблему яе навуковай перыядызацыі і ролю паасобных пісьменнікаў у стварэнні духоўных каштоўнасцяў. Цікава выпалі спатканні з маладым Пётрам Садоўскім і кіраўніком адзінага на Беларусі чытальніцкага тэатра Андрэем Калядам, які вучыў нас умельству мастацкага чытання тэксту. Аб праблемах навучання беларускай мовы ў малодшых класах гаварыў сам Мікола Яленскі, дацэнт у педінстытуце і аднačасова настаўнік-практык беларускай мовы ў адной са школ Мінска. Дарэчы будзе тут сказаць, што Мікола Яленскі з'яўляецца аўтарам падручнікаў беларускай мовы для пачатковых класаў. Так што, калі хто не паленаваўся слухаць, мог хапіць салідную порцыю ведаў.

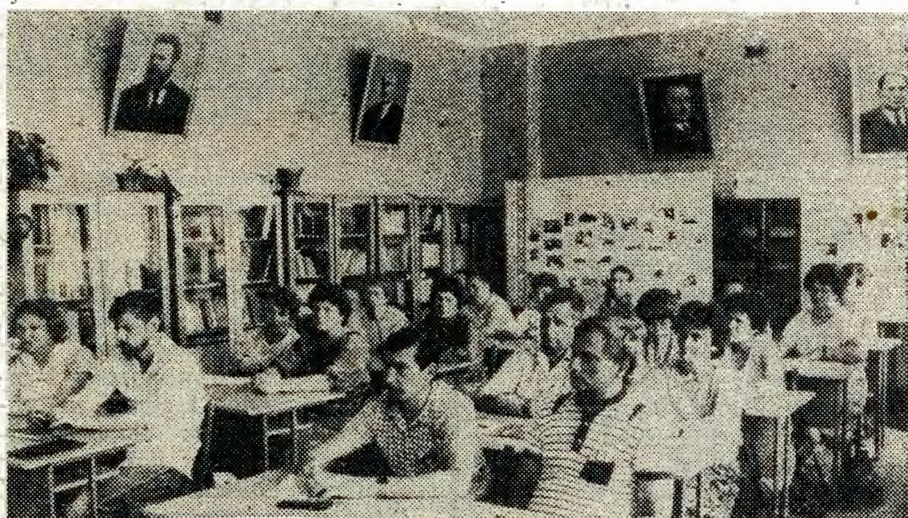

Група на занятках.

Нельга таксама не ўспомніць пра сустрэчу ў Доме літаратара з Міколам Ермаловічам, чалавекам, які па-новаму глянуў на старажытны перыяд гісторыі Беларусі, аўтарам шырокавядомага нарысу „Старажытная Беларусь". І ўжо мая малая прыватная сатысфакцыя, як аднаго з арганізатараў конкурсу беларусаведы ў г.г.: Мікола Ермаловіч з задавальненнем адзначыў факт выкарыстання ягонага нарысу ў конкурсе для вучняў сярэдніх школ на Беласточчыне.

На сустрэчы з Міколам Ермаловічам.

Арганізацыяй вольнага часу пасля заняткаў займалася пані Ірына. Дзе ж гэта мы не былі і чаго не пабачылі?! Наведалі музей Янкі Купалы ў Мінску, былі на Свяце беларускай паэзіі ў Вязынцы, пабачылі Мір і Навагрудак, пакланіліся ахвярам Хатыні, наведаліся ў Дзяржаўны музей, глядзелі выступленне танцавальна-вакальнага ансамбля „Харошкі", схадзілі ў Тэатр музычнай камедыі на аперэту „Вясёлая ўдава", хадзілі глядзець п'есу ў пастаноўцы славутага МХАТа, што прыехаў на гастролі ў Мінск. І гэта далёка не ўсё, што было ў спіску незабыўнай пані Ірыны, якая, пабачыўшы, што мазгі нам дымяць ад ўражанняў, пад канец дала нам крыху спуску і дзеля адпружання завяла ў цырк. Ажно самому не верыцца, калі гэта пералічыў, што ўсё яно далося ўкласці ў рамкі аднаго месяца і выканаць без хібаў. А на развітанне ўсе паехалі над Нёман, на радзіму Якуба Коласа. Некаторыя справы першаступеннай важнасці затрымалі мяне ў Мінску, і пра тую паездку я ўжо даведаўся з усхваляваных пераказаў курсанта Славаміра Трашчоткі і болей памяркоўных, але

МІКОЛА ІВАНОЎ

ДА ГІСТОРЫІ СТАЛІНІЗМУ НА БЕЛАРУСІ

(Працяг са стар. 5)

не ўсіх вышэй пададзеных фактараў савецкую нацыянальную палітыку міжваеннага перыяду можна падзяліць на тры характэрныя часткі:

1. 1921—1928 г.г. Гэта быў перыяд унікальнага, выключнага ў сэнсе маштабнасці і зместу, пашырэння правоў усіх без выключэння народаў і нацыянальнасцяў Савецкага Саюза. Перыяд гэты меў рашаючы ўплыў на фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці шматлікіх нацыянальных груп. У літаратуры ён атрымаў назву „нацыянал-нэп". Партыя, у якой яшчэ жывы былі ленінскія традыцыі, у якасці галоўнай небяспекі на ідэалагічным фронце прызнала рускі вялікадзяржаўны шавінізм і на барацьбу з ім мабілізавала ўсе свае сілы.

2. 1929 — 1935 г.г. Перыяд выразнага абмежавання правоў нацыянальных меншасцяў, перыяд, абумоўлены пачаткам так званага „сталінскага наступлення сацыялізму на ўсім фронце". Партыя спыніла супрацоўніцтва з прадстаўнікамі нацыянальных меншасцяў, якія не падзялялі класавай пралетарскай ідэалогіі. Спынілася ажыццяўленне „карэнізацыі" і „нацыяналізацыі". На ідэалагічным фронце месца вялікадзяржаўнага шавінізму ў якасці галоўнай небяспекі заняў так званы мясцовы нацыяналізм. Ахвярамі сталінскіх рэпрэсій сталі нацыянальныя дзеячы, якія зусім нядаўна спраўна выконвалі партыйныя дырэктывы па правядзенню палітыкі „карэнізацыі".

3. 1936—1939 г.г. Перыяд цалкавітага дамініравання цэнтралістычных і рэпрэсіўных тэндэнцый у нацыянальнай дзяржаўнай палітыцы. Характэрнай з'явай стала не толькі значнае абмежаванне правоў нацыянальных меншасцяў, але і практычная ліквідацыя рэштак элементарных нацыянальных свабод. Паасобныя народы сталі ахвярамі сапраўднага генацыду. Нарасталі рэпрэсіі супроць усіх сацыяльных слаёў нацыянальных меншасцяў: сялян, рабочых, інтэлігенцыі, а нават супроць нацыянальных камуністычных лідэраў. Сталін абвясціў іх ворагамі народа.

Прыведзеная перыядызацыя, нягледзячы на парадаксальнае падабенства паміж паасобнымі перыядамі, з'яўляецца адзіным цэлым. Парадокс аб'яднання ў рамках адзінай дзяржаўнай палітыкі пачатковага беспрэцэдэнтнага пашырэння правоў нацыянальных меншасцяў і пазнейшага крывавага пазбаўлення іх гэтых правоў тлумачыцца, бадай, банальна. Сталін ніколі не ўспрымаў асноўных палажэнняў ленінскай нацыянальнай палітыкі ў якасці сталага элемента. Нацыянал-нэп для яго быў у значнай ступені дзеяннем тактычнага характару, кампрамісам у традыцыйным ленінскім духу паміж камуністычным ідэалам вялікай цэнтралізаванай, строга дысцыплінаванай шматнацыянальнай дзяржавай і рэальнымі інтарэсамі нацыянальных меншасцяў.

Нягледзячы на шматлікія супярэчнасці, нацыянальная палітыка ў Савецкім Саюзе была строга падпарадкавана задачам сацыялістычнага будаўніцтва, так як гэты працэс разумеў Сталін. Вынікі не мелі, безумоўна, рашаючы ўплыў на сённяшнае абліччa нацыянальных адносін у СССР.

(Працяг будзе)

Мінск, 22 ліпеня. Злева направа: Вера Флёрчук, Ала Якубоўская, Ольга Гарустовіч, Мікола Яленскі, Ірына Саматыя, Валянціна Майстровіч, Тамара Русачык.

таксама каларытных, расповядаў дырэктара школы ў Нарве, Яна Іванюка. Нічога, нейк адшкадую гэта.

На апошнім тыдні нашага побыту ў Мінску мы былі на сустрэчы з першым намеснікам Міністра асветы і вышэйшай адукацыі БССР Людмілай Сухнат. Даведаліся, што цяпер робіцца ўладамі дзеля вяртання беларускай мове належнага ёй месца ў жыцці Рэспублікі, а таксама самім расказаць пра нашы праблемы на Беласточчыне. На сустрэчы прысутнічаў рэктар Мінскага педінстытута Аляксандр Цімафеевіч Караткевіч, настаўнікі беларускай мовы з мінскіх школ, галоўны рэдактар часопіса „Беларуская мова і літаратура ў школе“ М. М. Шаўыркін і пані Тамара Саўчук, асоба ў Міністэрстве, якая непасрэдна кіруе справамі навучання беларускай мовы. На гэтай сустрэчы нарадзілася небанальная, як на мой погляд, ідэя непасрэдных кантактаў паміж школамі ў БССР і тымі школамі Беласточчыны, у якіх вядзецца навучанне беларускай мовы. Яна заслугоўвае асобнага разгляду, і думаю, што да яе яшчэ не раз „Ніва“ будзе вяртацца. Пакуль што, варта тут адзначыць, што існуе спрыяльны клімат для такіх кантактаў як з боку асветных улад у Мінску, так і сярод настаўнікаў беларускай мовы.

На гэтым, бадай, можна было б закончыць сваю рэпарцёрскую ролю. Але хацелася б яшчэ раз падзякаваць усім тым, якія спрычыніліся да выдатнай арганізацыі нашага побыту ў Мінску, а ў першую чаргу пані Ірыне і пану Міколе. Шаноўныя нашы апекуны, мы пакідалі Мінск са смуткам развітання, але і з пачуццём, што там засталіся нашы сябры. Усяго вам добрага! Да наступных сустрэч!

Ян Максімюк
Фота Антона Сасіноўскага і аўтара

(Працяг са стар. 5)

ЧЫТАЮЦЬ ІХ ТОЛЬКІ НАВУКОВЫЯ РАБОТНІКІ...

беларускіх пісьменнікаў, паэтаў, кампазітараў, мастакоў, творы якіх можа зразумець і італьянец, і рускі, і швед, і англічанін, і іншыя. У творчасці эмігрантаў з Усходняй Еўропы найбольш палітычнай прапаганды і нейкіх нацыянальных перыферыйных сімвалаў. Гэта хвароба ўсіх народаў — суседзяў беларусаў. Магчыма, што гэта творчасць вельмі добрая з іх пункту гледжання, але другім — яна незразумелая. Беларуская паэзія, напрыклад, падабаецца мне і таму, што няма ў ёй гэтай нахабнай агітацыі да чагосьці там...

— Што вы думаеце пра беларускіх пісьменнікаў і паэтаў Беласточчыны?

— Іх творчасць даволі цікавая. Пішуць на розныя тэмы і рознымі стылямі. Гэта літаратура для ўсіх. Шкада толькі, што яна так мала папулярызуецца. Я ведаю пра выдавецкія цяжкасці беларускай літаратуры ў Польшчы і вельмі дрэнна, што творы знакамітых літаратараў не маюць магчымасці чытаць жыхары ні Еўропы, ні Польшчы, ні самі беларусы, нават тыя, якія жывуць на Беласточчыне. Мне асабліва падабаюцца мініяцюры Сакрата Яновіча. Гэта паэзія, напісаная прозай. Я прачытала іх ужо некалькі разоў і на мове арыгіналу і ў перакладзе на англійскую мову. Таксама з прыемнасцю чытала творы Алеся Барскага, Віктара Шведа, Надзеі Артымовіч і другіх літаратараў-„белавежцаў“. Шкада, аднак, што маюць магчымасць чытаць іх толькі навуковыя работнікі, крытыкі літаратуры — спецыялісты.

— Дзякую за размову.

Размаўляў **Яўген Мірановіч**

ПАВЕДАМЛЕННЕ

Акруговая камісія па даследаванню гітлераўскіх злачынстваў у Беластоку збірае інфармацыі адносна:

— здарэнняў у турмах, асабліва ў Гродне ў гадах 1939-1944. Камісія вельмі хоча выясніць усе акалічнасці вынішчэння польскіх грамадзян,

— лёсаў польскіх грамадзян у Свіслачы падчас II сусветнай вайны; камісія не мае дэталёвых вестак аб расстрэлах у Вішоўніку, аб забойстве настаўніка Дода і яго дзяцей.

Інфармацыі просім дасылаць на адрас: Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Białymstoku, ul. Bema 11, tel. 27334.

ЦЯГНІКІ Ў БЕЛАВЕЖУ МУСЯЦЬ ЕЗДЗІЦЬ

Чыгунку з Гайнаўкі ў Белавежу давялі ў 1897 г. Адным з першых пасажыраў, якія выйшлі з цягніка на станцыі Белавежа-палац, быў цар Мікалай II. Сталася гэта дакладна 27 жніўня 1897 г. І не падумалася нават дастойнаму госцю, што праз 92 гады над гэтай чыгуначнай лініяй павіснуць чорныя хмары, што яна для чыгуначных улад стане цяжарам.

Па Белавежы яшчэ ў мінулым годзе сталі хадзіць чуткі, што чыгуначная лінія Гайнаўка—Белавежа мае быць закрыта, а потым зусім ліквідавана. У другой палове чэрвеня начальнік гміны Белавежа Яўген Паўлючук атрымаў з Раёна чыгуначных перавозаў у Седльцах ліст, у якім інфармавалі, што ў сувязі з нерэнтабельнасцю лінія будзе закрыта. Белавежцы проста анямелі. Як гэта можна ліквідаваць вельмі патрэбную тут чыгунку?

Праўда, пасля адкрыцця ў 1984 г. аўтобуснай лініі з Гайнаўкі ў Белавежу шмат белавежцаў пачало карыстацца аўтобусамі. Чаму? А таму, што час перавозу чыгункай пачаў надта выцягвацца і дайшоў зараз да 65 мінут на 24-кіламетровым адрэзку. Чыгуначнікі тлумачаць, што чыгуначнае палатно патрабуе рамонту і хутчэй ездзіць нельга. Да таго ж расклады руху паяздоў з году ў год пагоршваліся, прапалі зручныя спалучэнні з іншымі цягнікамі, панізіўся лік курсаў (зараз ёсць іх толькі шэсць). Дурнотай таксама трэба палічыць ліквідаванне чыгуначнай дугі перад Падалянамі, на чым трацішча каля 20 мінут. Адным словам, чыгуначныя ўлады, быццам спецыяльна, зрабілі ўсё, каб белавежцаў адпіхнуць ад чыгункі. Тлумачэнне, што на рамонт палатна няма ні матэрыялу, ні грошай, нікога не пераконвае, бо ці ж праз апошняе паўгоддзе нельга было нічога ў гэтым напрамку зрабіць? Можна было б рамантаваць фрагментамі, па некалькі кіламетраў у год.

Ліквідаванне лініі пацягнула б грамадскую і гаспадарчую дэградацыю Белавежы, а таксама працоўных пасёлкаў — Грудак і Чарлёнкі. Для астатніх мясцовасцей чыгунка з'яўляецца адзіным даступным сродкам транспарту. У дабавак жыхары Грудак у 1984 г. вялікімі намаганнямі самі пабудавалі ў сябе чыгуначны прыпынак, пры поўнай падтрымцы чыгуначных улад.

Белавежа з'яўляецца важным турыстычным, навуковым і дыдактычным цэнтрам. Дзейнічае тут таксама каля 30 розных устаноў. Каб маглі яны нармальна працаваць, мусіць быць зручнае спалучэнне са светам. А такое спалучэнне перш-наперш запэўнівае чыгунка. Чыгуначнікі кажуць, што цягнікі падменяць сваім уласным аўтобусным транспартам. Толькі яны не ведаюць, што адсутнасць чыгуначнай лініі павялічыць рух аўтамабіляў па шашы Гайнаўка-Белавежа, які і зараз станоўча завялікі (у сезоне кожную мінуту праязджае па ёй нейкі аўтамабіль). Наогул трэба было б пашырыць шашу, высечы шмат дрэў, а шаша якраз на цэлай даўжыні ідзе праз запаведнік. І напэўна ніхто з лясных улад не згодзіцца на такое варварства. Няцяжка таксама сабе ўявіць, які дрэнны ўплыў на прыроду будуць мець, напрыклад, перавожваныя россыпныя штучныя ўгнаенні. Зрэшты, ёсць яшчэ адна транспартная дурната — перавоз грузавікамі вугалю з Гайнаўкі ў Белавежу. Уявіце сабе — вугаль прыбывае чыгункай у Гайнаўку, тут яго разгружаюць і вязуць далей на машынах. А ўсё з-за таго, што на станцыі ў Белавежы няма разгрузачнай рампы!

На аўтамабільны транспарт белавежцы не хочуць згадзіцца і з-за таго, што ён вельмі няпэўны і нязручны. Хопіць, каб зімой на шашу пападалі падчас віхуры дрэвы (а гэта здараецца даволі часта) — сувязь Белавежы са светам у адну мінуту парываецца. Тое самае можа выклікаць паліўны крызіс, які цэлы час нам пагражае. А як будзе функцыяніраваць пошта, якая не мае паштовага амбуланса? Многія гавораць: лепш ужо было б ліквідаваць аўтобусную лінію. Але на гэта ў сваю чаргу не згодзяцца жыхары Пагарэльцаў, Тэрамісак і Будаў, для якіх менавіта аўтобус гэта адзіны сродак транспарту. Зрэшты, з думкай пра іх была наогул адкрыта аўтобусная лінія.

Трэба таксама ўспомніць і пра тое, што ў планах прасторнага добраўпарадкавання раёна Белавежскай пушчы прадбачваецца затрымаць аўтамабільны турыстычны рух у Гайнаўцы і ахвотных наведаць Белавежу перавозіць чыгункай. Такога вырашэння дабіваюцца вучоныя-прыродазнаўцы. Яно ліквідавала б адну з экалагічных пагроз для ляснога комплексу сусветнай славы і такога ж значэння. У гэтай сітуацыі задума чыгуначнікаў перакрэслівае цэлы план.

Аднак белавежцы не падаюць духам і станоўча патрабуюць ад чыгуначных улад утрымання чыгуначнай лініі, яе хуткага рамонту і электрыфікацыі. Неразважліваму намеру чыгуначнікаў станоўчы адпор даў Навуковы савет Белавежскага нацыянальнага парку, тое ж самае зрабілі радныя Ваяводскай рады нарадовай у Беластоку. Многа крытычных слоў у свой адрас пачулі таксама прадстаўнікі чыгуначных улад на сустрэчы ў Белавежы ў канцы чэрвеня г.г. Аж міла было паглядзець, як белавежскія вучоныя стварылі супольны фронт дзеля выратавання Белавежы ад заняпаду. Ёсць надзея, што барацьба, якая толькі што пачалася, дасць эфекты.

Пятро Байко

ТОЙ, ХТО ВАРОЖЫЦЬ, ТОЙ ЛІХОМУ СЛУЖЫЦЬ

У Кленіках, перад часоўняй, якая аддзяляе Клебаншчыну ад Загаці (часткі вёскі), крыжуюцца дарогі. Направа (калі ехаць ад Бельска) вядзе ў Чыжы, дзе памяшчаецца гміна. Мы паварочваем налева. Праехаўшы пяць кіламетраў паміж рознымі ўрочышчамі, мы апынімся ў Гародчыне — невялікай вёсачцы, якая, бы грыб, прысела паміж лясоў. У мінулым была яна фальваркам або асадаю, якая належала да горада, замка. Аб гэтым сведчыць яе назва. Потым была яна ўласнасцю нараўскага прабоства.

І вось у далёкім мінулым, калі была яшчэ паншчына, а служба ў войску трывала дваццаць пяць гадоў, жыла ў вёсцы пара маладых. Рыхтаваліся ўжо да шлюбу. Але пан, якому належала Гародчына, пазайздросціў іх шчасцю, а, відаць, і не ў смак было яму пазбыцца прыгожай дзяўчыны. І выслаў ён хлопца ў войска. Азначала гэта, што маладыя ніколі ўжо разам не будуць...

Мінуў год, пайшоў другі, а дзяўчына ніяк хлопца забыць не можа. Хаця б здалёк паглядзець, вока нацешыць. І давай яна па варожках хадзіць. Ніхто не ведае, як у бядзе дапамагчы. Аж чуткі пайшлі, што непадалёк Барысаўкі чмутар жыве. Завязала ў вузялок полаць сала, паўкапы яек і пайшла, калі на небе балавець пачынала. Расказала, што і як. Паглядзеў чмутар у аракул і кажа:

— Выхад ёсць. Як прыйдзеш дадому, зрабі так — пасля захаду сонца замкні хату і, высыпаўшы за вугал смецце, стань на яго, тварам на захад, і крыкні: „Гу-гу-гу, я тэбэ жду!“ Сама чакай. Але памятай, адно глянь на яго здалёк і ў хату уцякай.

Як параіў, так і зрабіла. Прыадзелася па-святочнаму і чакае. Не прайшло і хвіліны, як сказала закляцце, аж чуе, коні фыркаюць. Нехта едзе. Прыглядаецца — карэта ў тройку кавых запрэжана. Пад'ехала і каля яе спынілася. Забыла дзяўчына пра перасцярогу, калі ўбачыла ў карэце свайго каханага. А ён ужо ў пагонах, апрануты па-багацку.

— Сядай, — кажа прыадкрыўшы дзверы.

Тая ад радасці аб усім забылася, у карэту села і да свайго каханага туліцца. А ён нейкі дзіўны, халадам ад яго вее. Прыглядаецца да яго — з твару ён. Глядзіць на ногі — а там лапы курыныя. Так і забегалі ёй мурашкі па спіне. Здагадалася дзяўчына, хто ў карэце сядзіць і аб перасцярозе чмутара ўспомніла. А карэта не едзе, а ў паветры плыве. Сядзіць дзяўчына атрупелая, але віду не падае.

Заехалі ў гушчэвіну, і карэта спынілася. Выселі, а ён кажа:

— Лезь. Гэта мая хата.

Угледзецца дзяўчына, а там нара звычайная. Давай яна адцягваць — што кофту паправіць, што панчоху падцягвае. І раптам праспявалі раннія певні. Усё знікла. Стаіць дзяўчына сярод гушчэвіны і не ведае, куды кінуцца. Бяжыць наперад і моліцца ў думках. Ужо і сонца ўзышло, а яна ўсё бяжыць. Тут і поўдзень настаў. Аж чуе, пагоня за ёю. Спалохалася дзяўчына. Азіраецца наўкол — бачыць, хатка непадалёк стаіць. Яна туды. А там нябожчык на покуці ляжыць. Побач яго дзядок сядзіць і „Псалтыр“ чытае. Упала дзяўчына на калені і давай маліцца. А той ужо да дзвярэй скробаецца. Дзяўчына ўгледзела на падаконніку ружанец, доўга не думаючы, на клямку яго павесіла. Ліхі, бо ён за ёю гнаўся, цягне за клямку, а тая не паддаецца. І крычыць з-за дзвярэй:

— Браце, адчыні!

А нябожчык, як пачуў, дык давай уставаць. Здагадалася дзяўчына, што нябожчыкам вядзьмар, і перажагналася. Бачачы гэта, дзядок як чытаў „Псалтыр“, так і кінуў яго на грудзі нябожчыка.

— Браце, не магу! — крычыць нябожчык, — цэлы свет на мне ляжыць.

Растлумачыла дзяўчына дзядку што і як, а той кажа: — Гэта ж той самы чмутар на покуці ляжыць, да якога ты за парадай прыходзіла. Тады зразумела дзяўчына, дзе яна ёсць. Дабралася неяк дамоў, але доўга не пажыла. Памерла з перапалоху.

Міхась Шаховіч

Сардэчныя тайны

Не ведаю сапраўды, ад чаго пачаць, таму што маё ўсхваляванне не дазваляе мне спакойна падумаць. Прычынай гэтага з'яўляецца не што іншае, як пісьмо нейкай распушчанай Малгажаты, надрукаванае ў тваёй рубрыцы ад 16 ліпеня 1989 года.

Гэтая маладзіца, напэўна, зрэшты, студэнтка, цяпер пытаецца ў цябе, што рабіць. Каб гэта ад мяне залежала, такіх дзяўчат вывозіў бы на нейкую выспу, каб яны і мужчыны не бачылі. На жаль, з'яўляюся толькі пажылым грэчкасеем, які ў гэтай галіне нічога не можа зрабіць.

Такіх недапечаных дзяўчат я добра ведаю, дзве такія студэнткі хацелі калісьці нават у мяне пераначаваць. Я чалавек добры ды гасцінны, як кожны беларус, — згадзіўся. Але калі пабачыў, што яны вытваралі ў пасцелі, амаль не абамлеў. А яны дзве к..., калі мяне заўважылі, не то што не перасталі кахацца, але яшчэ запрапанавалі мне, каб я ўлез у іхнюю грэшную пасцель. Хадзі, гаварылі, будзем рабіць групэнсекс, ці штосьці такое.

Гэтага маё мужчынскае сэрца не вытрымала. Выгнаў я іх у сярэдзіне ночы на вуліцу амаль голых. Але і ў такім становішчы мае дзяўчаткі знайшлі выхад: пайшлі ў клуб, а там ужо хлопцы ведалі, што з імі зрабіць.

І вось такія бессаромныя пішуць потым Сэрцайку, што „мая сяброўка намнога больш радасці мне дала, чым мой хлопец“. А паспрабуй ты з сабакай, можа будзе яшчэ лепш!!!

Аднак найбольш усхвалявала мяне штосьці другое. Вось тое менавіта, што такія „Малгажаткі“ не разумеюць, чым з'яўляецца твая рубрыка для пастаянных чытачоў. Я сам ведаю найменш пяцёх мужчын, яны наогул без сям'і, так як і я, якія выпісваюць „Ніву“ толькі таму, каб прачытаць твае дабрачынныя парады.

Аднойчы святам сустрэліся мы ў гасподзе. Калі мы сядзелі ў халадку ды папівалі піўцо, хтосьці запрапанаваў стварыць фан-клуб Сэрцайка?! „Ягелонія“ мае, чаму „Сэрцайка“ не можа мець?! Усе як адзін згадзіліся з ахвотай, а мяне, як найбольш адукаванага, папрасілі напісаць табе пісьмо.

З паважаннем
Кастусь, сакратар фан-клуба „Сардэчных тайнаў“

Кастусь! А чаму ж выбары адбыліся без Сэрцайкі? Можа б мы неяк наладзілі супрацоўніцтва? Ой прыдаўся б Сэрцайку добры сакратар, прыдаўся б!

Дарагі самазванец! У тваім невялікім пісьме ты ўзняў столькі праблем, што аж у галаве круціцца. Галоўная аднак праблема для цябе — гэта распусныя дзяўчаты. Хачу цябе аднак запэўніць, што распуста дзяўчат не з'яўляецца адасобленай, што з'яўляецца яна даменай сучаснага чалавека, ды і не толькі сучаснага. Бо вось ты, напрыклад, прапануеш той Малгосі, каб паспрабавала з сабакам. А хто ж пачаў з сабакамі, як не чалавек?! Адкуль жа пайшлі венерычныя хваробы, як не ад жывёл? А ведаю нават вельмі сімпатычных паняў, якія ніколі не расстаюцца са сваімі вялікімі сабачкамі і нават спяць разам з імі.

Тое, аб чым мы гаворым сёння ўголас, а што раней сарамліва замоўчвалася, зусім не з'яўляецца адкрыццём для чалавека. Адкрыццём яно было б, можа, толькі для чалавека надзвычай цнатлівага, неспакушанага, ну, і, вядома, для моладзі, якая толькі ўваходзіць у жыццё і толькі пазнае яго. Але здаецца мне, што варта, каб і яна ведала, што ў жыцці добрае, а што дрэннае, і дзеля чаго сваё жыццё варта прысвяціць.

Дзяўчаткам, якія калісьці ў цябе пераначавалі, таксама як і той Малгосьцы, якая пісала ў „Ніву“, было відаць усё роўна, з кім яны кахаюцца. Калі не было хлопца — яны кахаліся ўдваіх, калі прыйшоў ты — яны сталі прасіць цябе, каб ты далучыўся да іх, — і быў бы ўжо „групэнсекс“. А калі б прыйшло яшчэ і дзесяцёх хлапцоў, думаю, яны таксама нешта прыдумалі б накшталт забавы ў бутэльку ці што іншае і не далі б ні табе, ні той дзесятцы занудзіцца.

Страшнае ва ўсім гэтым адно. Такія „забавы“ з каханнем нічога супольнага не маюць. Аднак, чуецца часамі, што сярод педэрастаў (мужчыны з мужчынамі) і лесбіянак (жанчыны з жанчынамі) здараюцца і трывалыя пары. Найчасцей, аднак, шукаюць яны партнёраў, як галодныя сабакі, і часта, як сабакі, у падваротнях паміраюць.

Сэрцайка

Кухонныя парады

З КАБАЧКОЎ

Кабачкі ў нас, на жаль, часта недаацэньваюцца. Найлепшыя яны бываюць, калі даўжыня іх яшчэ не перавышае 25 см і калі яны яшчэ не зусім спелыя. Кабачкі смажаць на алеі, абабраўшы іх і нарэзаўшы дробнымі скрылёчкамі ды памачаўшы ў муку, але яшчэ лепшыя яны, калі спалучаць іх з іншымі гароднінамі дадаткамі ці з мясным фаршам.

Кабачок, запяканы з фаршам. Абабраны кабачок перарэзаць уздоўж напалавіну, выняць (найлепш лыжкай) насенне.

Падрыхтаваць фарш. Зварыць рыс. Змеленае мяса (бараніну ці свініну) падсмажыць на патэльні. Выняць мяса, а на тлушчы падсмажыць пасечаную цыбулю (калі бараніна — дадаць таксама зубок пасечанага часнаку). Перац і соль дадаць у той час, калі будзем размешваць мяса з рысам. Фаршам палажыць у палавінкі кабачка. У каструльцы кабачкі класці так, каб фарш быў зверху. Даліць булёну і тушыць пад пакрыўкай. Пазней на палавінкі кабачкоў палажыць скрылёчкі памідораў без скуркі, пасыпаць сцертым жоўтым сырам і запячы ў духоўцы. Падаючы, пасыпаць кабачкі зялёнай пятрушкай і перарэзаць іх упоперак на порцыі.

Тушаны кабачок. Кабачок абабраць і перарэзаць напалавіну, выняўшы насенне.

Фарш. Сырое змеленае мяса падсмажыць на тлушчы з пасечанай і падсмажанай раней цыбуляй. Дадаць намочаную і выціснутую булку, добра перамяшаць. Убіць адно яйка, дадаць соль і перац па смаку. У кабачкі накладаць фарш і ставіць іх у каструльцы фаршам уверх, падлажыўшы лыжку масла. Даліць булёну і тушыць.

Калі кабачок ужо амаль мяккі, даліць шклянку кіслай смятаны, размешанай з лыжкай мукі, лыжкай памідорнага перацёру і соллю. На талерках паліць кабачок соусам. Вельмі смакуюць яны з булкай або белым хлебам.

Кабачкі з гароднінай. Кабачок абабраць, перарэзаць, выбраць насенне і нарэзаць костачкай. Пасыпаць соллю і няхай так паляжыць (ад раніцы да поўдня ці нават да вечара). Кінуць на сітка і адцадзіць.

Некалькі цыбулін (5-6 да вялікага кабачка) абабраць, пасячы і ўсыпаць на паўшклянкі разагрэтага алею. Крыху падсмажыць. Выняць з алею цыбулю і адцэджаныя кавалкі кабачка смажыць на тым самым алеі з нарэзанымі двума-трыма вострымі папрыкамі без насення. Дадаць цыбулю і пару лыжак памідорнага перацёру або працёртыя праз сіта памідоры. Гародніна павінна тушыцца ў памідорным соусе да канца, пакуль не будзе зусім мяккая.

Гаспадыня

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

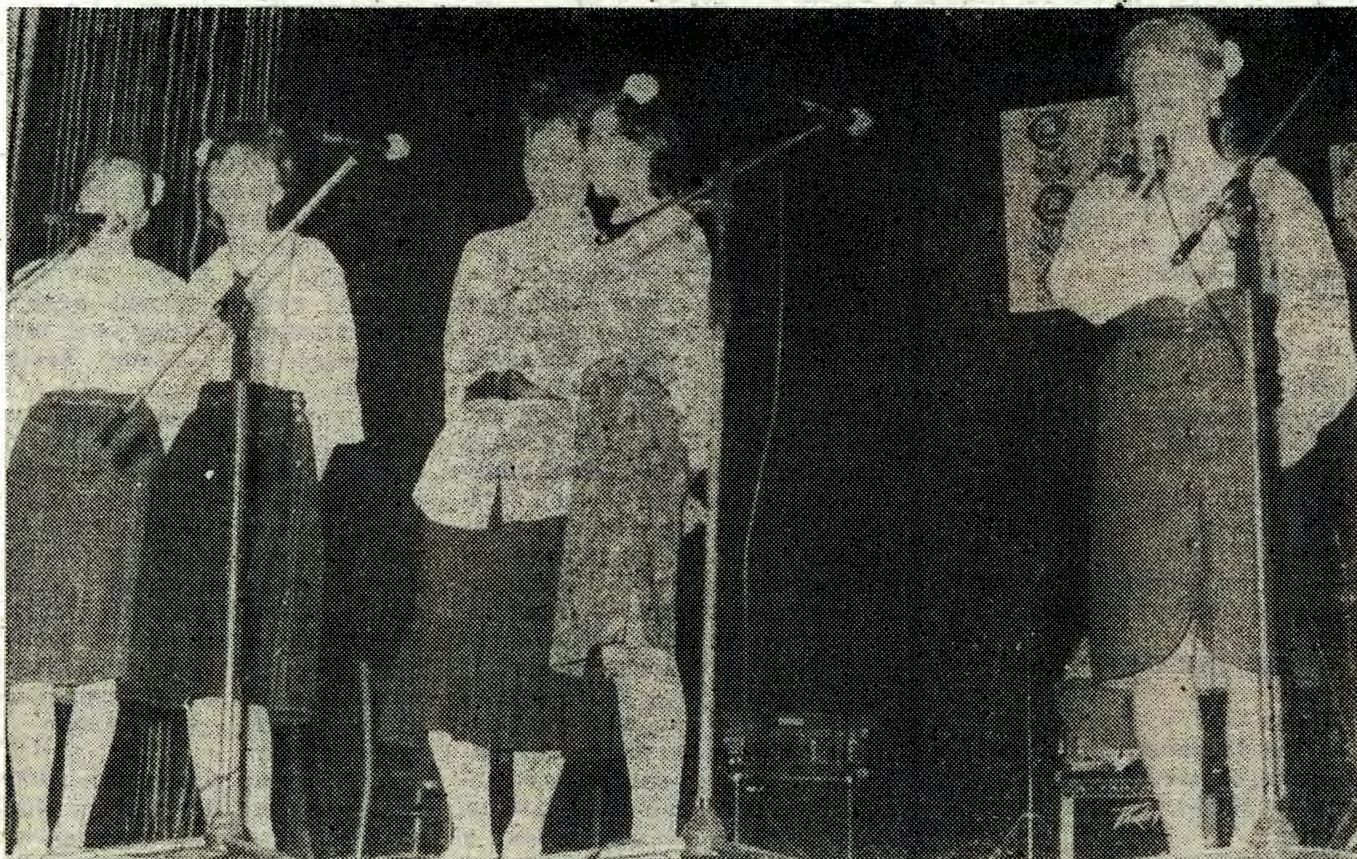
Удзельніцы конкурсу „Беларуская песня '89" для школьнікаў з Ляўкова. Фота Яніны Чэрнякевіч.

ЯКУЦКАЯ КАЗКА

Частка 3. Пачатак у папярэдніх нумарах.

Выбег на крык Хаджугур, спужаўся. Кінуўся да яе, хацеў за крыло схапіць, ды не паспеў. Узляцела жураўка, адно толькі пяро ў руках у яго пакінула.

Сем цяпер жураўлёў над юртай развітальны круг робяць. Гэтак, кругамі, і вышыню пачалі набіраць. Усё вышэй і вышэй ляцяць... Вось і за воблакам схаваліся.

Паглядзеў ім услед Хаджугур, махнуў рукою, сказаў:

— А прасіла ж толькі ў руках шкурку патрымаць! Ніколі больш гэтым жанчынам верыць не буду!

Сеў ён тут жа пасярод двара, пяро побач паклаў, пачаў з нажом забаўляцца.

Так і застаў яго старшы брат, калі трохі раней часу з палявання вярнуўся.

— Адкуль у цябе нож? — спытаў.

— Жонка твая падарыла.

— А гэтае пяро адкуль?

Маўчыць Хаджугур. Брат яго за плечы трасе, сцяміў, што нешта нядобрае здарылася.

Тут заплакаў Хаджугур:

— Я незнарок шкурку знайшоў. Жонка твая папрасіла: дай толькі ў руках патрымаць. А сама надзела шкурку і паляцела. Стэрхі яе з сабою паклікалі.

Ніколі Юджыян не біў брата ад злосці, а зараз Хаджугур упершыню ўбедаў, які той у гневе страшны. Цяжкім бізуном біў, сабакам абзываў. Нарэшце спагнаў першую злосць, апамятаўся. Адпіхнуў Хаджугура, кінуўся ў стайню, вывеў з праварыны каня, ускочыў на яго. Залаціста-рыжы конь, хвост і грыва светлыя, буланай масці конь пад ім аж танцуе. Юджыян з двара паехаў, на брата глянуў, толькі белае пяро з зямлі падняў.

Імчыцца Юджыян на буланым кані, у адной руцэ ў яго павады, у другой — жураўлінае пяро. Пяро паварочваецца, паказвае, куды ехаць трэба.

Доўга ехаў Юджыян. Рэкі на кані пераплываў, азёры абмінаў, праз густы лес прадзіраўся, па раўніне імчаўся. Начаваў пад голым небам, ад ветру за шырокай спіной каня хаваўся. Колькі начлегаў было — і лік страціў.

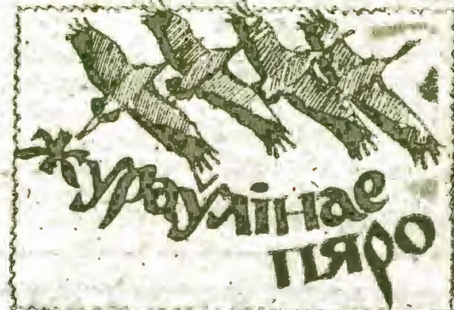

Нарэшце пад'ехаў да паднօжжа высокай гары. Паднялося пяро, вострым канцом у гару паказала. Юджыян пакінуў каня на зялёным лузе пасвіцца, пачаў падымацца. Стромкія схілы гары. Юджыян за першы дзень толькі чвэрць вышыні адолеў. На другі дзень да палавіны дабраўся. А там у яго і сілы прыбавіліся — убачыў белую юрту на вяршыні. Ды скалы ўсё больш стромкія, расколіны ўсё шырэйшыя, камяні ўсё вастрэйшыя. Колькі яшчэ лез-караскаўся, а ўсё-такі да вяршыні дабраўся. Зайшоў у юрту.

Юрта прыгожа прыбраная, у ачагу вясёлы агонь палае. Пасярэдзіне залатая калыска стаіць, птушка чычах яе калыша. Убачыла птушка, што чалавек зайшоў, страпянулася і крыкнула: „Чып-чычып!" Потым чалавечым голасам загаварыла:

— Ці не Юджыянам цябе завуць? Ці не жонку сваю шукаеш?

— Юджыянам завуць. Жонку шукаю, — адказвае, а сам з калыскі вачэй не зводзіць.

— Што ж, — кажа птушка, — паглядзі на свайго сына.

Нагнуўся Юджыян над калыскай. Прыгожае дзіця там ляжыць. Убачыла Юджыяна, пухленькімі ручаняткамі да яго пацягнулася.

— Чы-чып! — птушка сказала. — Часцінка да цэлага хінецца, маленькая крывінка да роднай крыві цягнецца. Пазабаўляй сына, Юджыян, стамілася я калыску калыхаць.

Юджыян у белага гарнастая перакінуўся, уверх-уніз у калысцы забегаў, скача, куляецца. Засмяўся хлопчык.

Тут лёгкія крокі пачуліся, дзверы рыпнулі. Птушка сказала:

— Захоча ці не захоча бачыць цябе жонка? Хавайся хутчэй!

Юджыян-гарнастай за шкурамі прытаіўся. А дзіця моцна заплакала, бо забаўку сваю страціла.

Убегла ў юрту белая жураўка, шкурку хуценька скінула, заспяшалася да дзіцяці, на рукі ўзяла. Адчула дзіця матчына цяпло і сціхла.

Тады гарнастай з-пад шкур вылез і зноў Юджыянам зрабіўся. Шкурку схапіў і ў агонь укінуў. Крыкнула красуня, азірнулася. Мужу з дакорам прашаптала:

— Ах, навошта ты гэта зрабіў?!

(Працяг на стар. 10)

Міхась Пазнякоў

У РОДНЫМ КРАІ

Грае вечар на цымбалах,
Плаўна музыка цячэ,
Месяц у блакітных далях
Ад усмешкі паярчэў.

Пахне мёдам і укропам
Напаўсоннае сяло,
І малінавым сіропам
Сонца захад абліло.

І плыве з садоў у сэрца
Сакаўны птушыны грай.
Ён Радзімаю завецца —
Найцудоўны гэты край.

РАСЧАШУ СОНЦА

Па-над белым звонкім гаем
Ранішай празрыстаю
Косы-промні распускае
Сонца залацістае.

Грабянец густы, прыгожы
Я ў матулі папрашу
І залезу на бярозу,
Косы сонцу расчашу.

ПЕРАПЁЛЧЫНЫ ПЕСНІ

Толькі ніва залатая
У промнях сонейка заззяе,
Клапатліва з краю ў край
Перапёлка заспявае:
„Жаць пара! Жаць пара!"

А як зойдзе ўвечар сонца,
Зазіхціць на гарызонце
Праспелая зара,
Перапёлка ўсім напомніць:
„Спаць пара! Спаць пара!"

ЛЕТНІ ВЕЧАР

Вечар
Сінюю хусцінай
Наваколле ахінуў.
Калыханкай
Салаўінай
Паланіў ён
Цішыню.

Цёплым мёдам
Веюць ліпы.
Зоркі
Весела мігцяць.
З возера
Зух-месяц выплыў,
Каб у небе
Пагуляць.

Эля Несцярук з Ласінкі добра выступіла ў сёлетнім дэкламатарскім конкурсе.
Фота Я. Чэрнякевіч.

Вершы Віктара Шведа

СПІЦЬ ЛЯЛЬКА НАТАЛЬКІ

Спытала Натальку
Увечары мама:
— Чаму ты без лялькі
Сядзіш на праграме?

— Увагу звярнулі,
Што фільм для дарослых.
Спіцца ўжо, матуля,
Ляльцы сон узнёслы.

КУПАЕЦЦА ЦЯГНІК У МОРЫ

На прыстані прыгожай
Грамадзіўся народ.
Упершыню Сярожа
Убачыў параход.

Ад захаплення скора
Падняў хлапчына крык:
— Татулька, глянь, у моры
Купаецца цягнік!

ПРЫ МЕШКУ І ЖЫЦЬ ХАЦЕЎ БЫ

Спытаў настаўнік вучня
ў класе:
— Вось мне адкажы,
У якім мінулым часе
Ты хацеў бы жыць?

— У Мешка Першага эпоху, —
Адказаў Андрэй, —
Не трэ' было б зубрыць ні трохі,
Што было пазней.

ПЕРАНЕСЦІ Ў ВЁСКУ ГОРАД

Захапляецца Сярожа,
Прыехаўшы ў вёску:
— Так красуецца прыгожа
Збожжа на палосцы.

Як вярнуся, буду хворы
У тым душным месцы.
Мо, бабуля, сюды горад
Трэба перанесці?

ГАНУЛЯ І КРАСУЛЯ

Трымае вяроўку
У ручаньцы Ганя
І пасвіць кароўку
Ужо ад світання.

І раптам заснулі
На лузе за клуняй —
Кароўка Красуля,
Ганула-красуня.

Вясёлы куточак

РАЗУМНЫ САБАКА

— *Які прыгожы сабака! А ці ён разумны?*

— *„Разумны" — гэта мала: ён думаючы сабака! Учора, напрыклад, калі мы выйшлі з дому, я кажу яму: „Ты забыўся чагосьці, Шарык, але чаго?"*

— *І што ён зрабіў? Можа, вярнуўся ў хату па тую рэч?*

— *Ды не! Сеў на зямлю, пачаў драпацца за вухам і думаць, думаць, аб чым гэта я мог забыцца, выходзячы з дому.*

— *І што было потым?*

— *Ды нічога. Мы абодва нічога не прыпомнілі.*

НЕ ВЕДАЎ

Пеця:

— *Чаму гэта вуліца называецца Манюшкі?*

Коля:

— *А што, ты не ведаеш Станіслава Манюшкі, кампазітара?*

Пеця:

— *Не, не ведаю. Нават не ведаю, што такі тут жыве.*

ЯК ЗАПАМЯТАЦЬ?

Пеця:

— *Ты да мяне лёгка трапіш! Польная, 69, кв. 54. Шэсць у дзевяць — пяцьдзесят чатыры, разумееш?*

Коля:

— *Разумею. Але як запамятаць, што 6×9=54?*

ЧАГО НЕ БЫЛО

Настаўніца:

— *Хто, дзеці, можа сказаць, чаго не было на свеце дзвесце гадоў назад?*

Пеця:

— *Тэлефонаў, аўтамашын, самалётаў, тэлебачання, касмічных ракет...*

Настаўніца:

— *Вельмі добра... А чаго яшчэ?*

Пеця:

— *І мяне не было...*

Паглыбляй свае веды

ЗЯЗЮЛЯ

Пра зязюлю людзі іншы раз гавораць са знявагай — маўляў, гнязда свайго не мае, дзяцей не выхоўвае... Але ці не занадта мы суровыя да гэтай птушкі?

Не зязюля „вінаватая" ў тым, што даводзіцца ёй падкідваць свае яйкі ў чужыя гнёзды, а — прырода. Прырода распарадзілася такім чынам, што зязюля можа знесці не больш, чым два яйкі ў тыдзень, а ўсяго ёй даводзіцца знесці каля 25 яек. Падлічыце, колькі часу ёй спатрэбілася б, калі б яна выседжвала свае яйкі самастойна...

Вядома, што зязюлі зносяць яйкі самых розных памераў і афарбовак. Але гэта залежыць не ад асабістага жадання птушкі, а ад таго, у чыім гняздзе яна выхоўвалася. Калі зязюля з'явілася на свет з блакітнага гнязда дзечка гарыхвосткі — яна і сама ўсё жыццё будзе зносіць блакітныя яйкі. Калі ж зязюля адкладвае белыя ячкі з палоскамі на тупым канцы — гэта значыць, што яе прыёмнымі бацькамі былі чаротавыя аўсянкі.

162 віды птушак (у асноўным пеўчых) можа „ашчаслівіць" зязюля сваім пражэрлівым патомствам. У кожнае гняздо яна падкідвае толькі адно яйка, але па іроніі лёсу зязюліных яечак у чужым гняздзе можа аказацца і тры, і чатыры — у выпадку, калі гэтае гняздо упадабаюць яшчэ дзве-тры зязюлі. І гора тады іх малым дзеткам — у жорсткай барацьбе за існаванне жывым застаецца звычайна толькі адно птушаня.

Па мудрай „падказцы" прыроды зязюля, з'явіўшыся на свет, першыя некалькі дзён не падае голасу, — каб не насцярожыць прыёмных бацькоў „чужым" піскам. А потым яно пачынае пішчаць „на замежнай мове" — так, як пішчаць іхнія сапраўдныя дзеці.

Нялёгка бывае маленькім пеўчым птушкам выкарміць ненажэрнага гіганта, які бывае разоў у пятнаццаць большым за іх саміх! Прыёмныя бацькі працуюць на яго ўвесь светлавы дзень і дакормліваюць вялікае „дзіцятка" на працягу трох тыдняў пасля таго, як яно пакіне гняздо.

Ці вартыя зязюлі такіх подзвігаў? Такой самаахвярнасці? Вартыя! Толькі зязюля — адна з усіх птушак — знішчае валасатых вусеняў, лютых ворагаў лесу. І працавітасці зязюлінай можна пазайздросціць: спіць яна толькі дзве гадзіны ў суткі. Не знявагі, а павагі заслугоўваюць гэтыя карысныя птушкі, якіх у нашай краіне водзіцца не так ужо многа — шэсць відаў.

А ўсяго на планеце налічваецца каля ста пяцідзесяці відаў зязюль, прычым некаторыя з гэтых відаў, напрыклад, паўднёва-амерыканскія зязюлі, сумленна выконваюць свае абавязкі.

Т. Гулезава

(Працяг са стар. 9)

ЖУРАЎЛІНАЕ ПЯРО

І павалілася нежывая.

Юджыян яе на рукі падхапіў, туліць да грудзей, свАім дыханнем саграває — хоча да жыцця вярнуць. Але не зварухнецца красуня, смяротны сон яе скаваў. Юджыян яе на шкуры паклаў, галаву звесіў.

— Чорны дзень мой настаў! Пара жалобы надышла! Усё яна наперад ведала, прадказвала: „Шкурку ў агонь укінеш — бяда будзе!" А я гарачаму сэрцу, няўрымслівай руцэ волю даў. Вось яна, бяда, і грымнула! Сам вінаваты, сам і адказваць буду. Слабасць сілаю, прастадушнасць хітрасцю адолею, гарачнасць цярплівасцю загладжу.

Выбег Юджыян з юрты. Убачыў лёгкае воблачка, што каля гары затрымалася, разагнаўся, скочыў на яго. Паплыло воблачка, гайдаецца, пакалыхваецца. Ужо і сонца зайшло, неба пацямнела. Воблачка ўздоўж вялікага зорнага шляху плыве. Падплыло да Сузор'я, спынілася. Юджыян з воблака на верхнюю зямлю пераступіў. Агледзеўся. Гэткія ж тут мясціны, як і там, унізе, — зямля, дом і агонь гарыць.

На медным васьміногім памосце дзяўчына сядзіць. Васьмісажневыя ярка-чырвоныя шаўковыя валасы распусціла, на сярэбраны кол накруціла, залатым грабніцом расчэсвае. Сказаў ёй Юджыян:

— Дачка Сузор'я, дачка пана Юргяля! Пужлівая чараўніца Юргюк! Прыйшоў я, каб цябе узяць за жонку. Ці пойдзеш за мяне замуж?

Паглядзела на яго дачка Сузор'я — стройны, прыгожы той, хто сватаць яе прыйшоў. Ціха яму адказала:

— Пайду за цябе.

— Тады збірай свае ўборы, у дарогу рыхтуйся. Буду цябе чакаць на вяршыні самай высокай гары.

Працяг будзе

Пазнаёмімся

* * *

СССР, 346300, Ростовская обл., г. Каменск-Шахтинский, ул. Ворошилова, 25а, кв. 11. Морозовой Марии (7 клас).

* * *

Польшча. Марыя Васілеўская, кал. Бодакі, 48, пошта 17-111 Боцькі, Беластоцкае ваяводства.

* * *

СССР, 355045, г. Ставрополь, ул. 50 лет ВЛКСМ, 39/1, кв. 13, Кириллова Мария (4 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 17, кв. 43. Лена Бурэй, 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 17, кв. 47. Оля Андруховіч, 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 17, кв. 43. Вераніка Кудлач, 5 клас.

* * *

БССР, 220093, г. Мінск-93, вул. Д. Сердзіча, 54, кв. 30. Юля Рылькова, 6 клас.

* * *

БССР, 220117, г. Мінск-117, вул. Бялецкага, 18, кв. 82. Оля Печэва, 6 клас.

* * *

БССР, 220082, г. Мінск-82, вул. Матусевіча, 4, к. 1, кв. 44. Таня Крыштафовіч, 6 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. К. Лібкнехта, 106, кв. 10. Вова Корабаў, 6 клас.

* * *

БССР, 220064, г. Мінск-64, вул. Ландэра, 68, кв. 24. Наташа Балабановіч, 7 клас.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Пагледзі ўважліва на левы малюнак. А цяпер прыкрый яго і спрабуй замаляваць на правым малюнку ўсе чорныя месцы з левага малюнка.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка".

Piątek 25 VIII — 8.50 Domator. 9.00 Zielone Teleferie. 9.30 „Arabella". 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Dodatek gospodarczy. 10.25 „Ach, ty moja kochana" — film NRD. 15.40 Domator. 16.40 Pr. dnia. 16.45 Intersygnał. 17.15 Teleexpress. 17.30 Tutaj czas nie goni mnie. 18.00 Harra — film Gębskiego. 18.30 Tel. Inf. Wydawniczy. 18.50 Bez granic. 19.00 Dobranoc. 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Zabawna pani" — musical USA. 22.30 Kroniki PAT — Tak było... 22.45 Czas. 23.15 DT — Echa dnia.

Sobota 26 VIII — 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 „Przygody dobrodusznego smoka", „Nie taki straszny smok", „Siedem życzeń" (6), „Klątwa bogini Bast". 10.30 DT — Wiadomości. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.10 Ballona — wojs. magazyn publ. 11.40 Tel. Koncert Życzeń. 12.10 Flesz. 12.30 Tel. Teatr Prozy z cyklu „Mówi Chandler", „Tajemnica jeziora". 13.35 Prezydenci — William McKinley. 14.05 Komedie, komedie... „Cafe pod Minogą". 15.35 Polska walcząca 1939—1945", „Droga do wojny" (1) — pr. studyjno-filmowy. 16.35 Los. „D. Lotka. 16.45 Teleexpress. 17.00 Studio Sport. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Boska istota" — melodramat wł. 21.55 Tydzień w polityce. 22.05 Teatr Tel. „Spotkania ze Szwejkiem" (6) 22.25 Tel. Przegląd Sportowy. 22.45 Baw się z nami w Disco. 23.30 Telegazeta. 23.35 Kino Nocne: „Prawo gwałtu" — dramat obycz. USA.

Niedziela 27 VIII — 7.05 TTR — s. II Zajęcia Wakacyjne — Zapobieganie chorobom wymienia. 7.25 TTR — s. IV — Technologia uprawy pszenicy. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 „Fantastyczna ciotka" — film węg. 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 „Ludy ziemi" (6), „Yanomami" — serial dok. hiszp. 11.35 Kraj za miastem. 12.05 Tel. Koncert Życzeń. 12.50 „Gdzie są taśmy z tamtych lat. 13.25 Morze. 13.45 Próbuję przeniknąć rytm serca pradawny... . 14.10 Pieprz i wanilia — Nieznany kraj „Jackowo". 14.55 Studio Sport. 15.35 „Panna dziedzicka" (15). 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Sport. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Swiatła kabaretów" (7 — ost.). 21.00 7 dni — Świat. 21.30 Sport niedziela. 22.30 Kinomania. 23.05 Telegazeta.

Poniedziałek 28 VIII — 17.10 Pr. dnia 17.15 Teleexpress. 17.30 Skarbiec. 18.10 Echa stadionów. 18.50 Bez granic. 19.00 Dobranoc. 19.10 Gorące linie — Tajemnice Sławuty. 19.30 Dziennik. 20.05 — Spektakl na bis: Jean Masarine „Kolabo-song". 21.35 Kroniki PAT — Tak było. 21.50 Piknik Country — Mrągowo 89. 22.35 DT — Echa dnia.

Wtorek 29 VIII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie: Wakacje z Neptunem i Ikarem. 9.30 „Chłopcy z naszego osiedla" (6). 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Reforma gospod. 10.25 „Gdańsk 39" (3). 17.10 Pr. dnia. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Z wiatrem i pod wiatr". 17.55 Kapitan Kalugin depeszuje do Stalina — film dok. 18.20 Gliniane tablice, czyli cztery stolice starożytnej Asyrii — film dok. Józefa Gębskiego. 18.50 Bez granic. 19.00 Dobranoc. 19.10 Magazyn konsumentów STOP. 19.30 Dziennik. 20.05 „Gdańsk 39" (3). 21.05 Kroniki PAT — Tak było... 21.20 Suplikacje Września — pr. poetycki. 21.50 Wokół wielkiej sceny. 22.40 DT — Echa dnia. 22.45 Jutro w programie.

Sroda 30 VIII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie najmłodszych: Zgadywanie na ekranie. 9.35 Legenda o żartownisiu zwanym Kurente" (3). 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 „Niepoprawny łgarz" — film fab. radz. 16.45 Pr. dnia. 16.50 Los. Express i Super Lotka. 16.55 Tel. Inf. Wyd. 17.15 Teleexpress. 17.30 „A las czeka" — film dok. 18.15 „Król komputerów" — film fab. TP 18.50 Bez granic. 19.00 Dobranoc. 19.10 Bocznymi drogami. 19.30 Dziennik. 20.05 „Kronika wypadków miłosnych" — pol. film fab. 22.05 Kroniki PAT — Tak było... 22.20 Spojrzenia. 22.50 Studio Sport. 23.10 DT — Echa dnia. 23.25 Jutro w programie.

Czwartek 31 VIII — 8.50 Domator. 9.00 „Złote Pantofelki" (2). 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 „Policjanci z Miami" — serial krym. USA. 16.20 Rolniczy film ośw. 16.45 Pr. dnia. 16.50 Potentanz in Polen — wid. artyst. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Daleki dystans" — film fab. TP. 18.25 Stary Sandomierz — film dok. 18.50 Bez granic. 19.00 Dobranoc. 19.10 Teraz — tyg gosp. 19.30 Dziennik. 20.00 Apel poległych i uroczysta odprawa wart przed Grobem Nieznanego Żołnierza. 21.00 Kroniki PAT — Tak było... 21.15 „Policjanci z Miami". 22.00 Pegaz. 22.50 Studio Sport. 23.10 DT — Echa dnia. 23.25 Pr. na jutro.

Bielsk Podl. Trzech ojców — fr. 28. VIII. Mściciel znad Żółtej rzeki — Hongkong 29—31 VIII.

Czeremcha A statek płynie — wł. 30 VIII. Gonza wojownik — jap. 2—3 IX.

Hajnówka Męskie sprawy — pol. 28 VIII. Purpurowa róża z Kairu — USA 29—31 VIII.

Michałowo Desperacja — pol. 29—30 VIII. Jak to się robi w Chicago — USA 31 VIII—3 IX.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	**27**	**14**	**Монікі, Юзэфа**	**Міхея, Феадосія**	4.38-18.35	— 17.16
панядзелак	28	15	Патрыцыі, Вышаміра	*Успенне Пр. Багар.*	4.40-18.33	0.58-17.39
аўторак	29	16	Сабіны, Яна	Дзяміда, Якіма	4.42-18.31	2.17-17.55
серада	30	17	Ружы, Шчэнснага	Мірона, Паўла	4.43-18.29	3.35-18.08
чацвер	31	18	Паўліны, Раймунда	Серапіёна, Флора	4.45-18.26	4.50-18.19
пятніца	1	19	Бранiславы, Ідзія	Андрэя, Фёклы	4.47-18.24	6.02-18.28
субота	2	20	Юльяна, Стэфана	Самуіла, Сявіра	4.48-18.22	7.14-18.38

Паважаная рэдакцыя тыднёвіка „Ніва"!

У рэспубліканскім друку паведамлялася, што ў БССР створана Польскае грамадска-культурнае таварыства імя Міцкевіча, але адрасу таварыства ў Гродне і яго аддзяленняў у нашых гарадах рэспублікі не паведамілі, і ўсе мае спробы атрымаць патрэбную інфармацыю поспеху не далі.

Вельмі прашу вас паведаміць паштовы адрас польскага таварыства ў Гродне.

Юльян Гайдук, Мінск

Ад рэдакцыі: Паштовы адрас Польскага культурна-асветнага таварыства такі: 230023 Гродна, вул. Ажэшка 9.

*

М. Баяроўскі, Бромсграў (Вялікабрытанія): Ваш дакладны адрас перадалі мы ў Цэнтралю высылкі прэсы і выдавецтваў у Варшаву і трэба спадзявацца, што „Ніва" будзе даходзіць без спазненняў. Дзякуем за цёплыя словы і пажаданні ў адрас рэдакцыйнага калектыву.

ЯК НАС АБСЛУГОЎВАЮЦЬ?

Паехаў я аднойчы ў Міхалова і зайшоў у краму, што на Гарадоцкай вуліцы. Павільён з выгляду прыгожы, але абслуга ў ім абы-якая.

Было гэта 12 або 13 мая, дакладна не памятаю. Якраз прадавалі курантаў на талоны. Адна жанчына дала прадаўшчыцы картак на восем кілаграмаў, а атрымала шэсць кілаграмаў. Прапала дзесяці два кілаграмы. І тады пачалася сварка. Людзі, што стаялі побач з пакрыўджанай, бачылі, што тая мела картак на восем кілаграмаў. Прадаўшчыца не хацела далажыць мяса, а на тое, што жанчына пойдзе са скаргай да прэзаса ГСу, адказала:

— Прэзас і мы — гэта адна суполка.

Вось так і дзеецца ў гмінным гандлі. Трэба прыпомніць прадаўцам, што крама — гэта не ўласная гаспадарка, а кліенты — не слугі.

Дзядзька Захар

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.

Жыхары БССР грашовыя ахвяраванні могуць уплачваць на рахунак 141713 у Рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2712.	**Грошы, сабраныя на фэстыне ў Гайнаўцы 18 чэрвеня 1989 г.**	**— 42615 зл.**
2713.	**Ваяводскае турыстычнае прадпрыемства ў Беластоку**	**— 10000 зл.**
2714.	**Гарадская ўправа ў Гайнаўцы**	**— 36368 зл.**
2715.	**Удзельнікі экскурсіі ў СССР, 27 чэрвеня 1989 г., чыгуначная станцыя ў Гайнаўцы**	**— 71000 зл.**
2716.	**Працаўнікі прадпрыемства камунальнага будаўніцтва — аддзел у Гайнаўцы**	**— 68000 зл.**
2717.	**Самаўправа жыхароў вёскі Наваконнін**	**— 20000 зл.**
2718.	**Галіна Сэвэрын (Гайнаўка)**	**— 1000 зл.**
2719.	**Ніна і Юстын Качан (Варшава)**	**— 5000 зл.**
2720.	**Грошы, сабраныя 20 чэрвеня 1989 г. на фэстыне ў Крынычы**	**— 8340 зл.**
2721.	**Надзея Ражкевіч (Гайнаўка)**	**— 1000 зл.**
2722.	**Раіса Іванюк (Гайнаўка)**	**— 2000 зл.**
2723.	**Кааператыў сельскагаспадарчай вытворчасці і паслуг у Вышках**	**— 10000 зл.**
2724.	**Люба Яцюк (Люблін)**	**— 70000 зл.**
2725.	**Вольга Андраюк (Гайнаўка)**	**— 1800 зл.**
2726.	**Валянціна Мінэвіч (Дашы)**	**— 1200 зл.**
2727.	**Дзяржаўная сельская гаспадарка ў Бельску-Падляшскім**	**— 20000 зл.**

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Рэха беларускага свята ў Беластоку ● У Сейме аб меншасцях — прамова пасла Яўгена Чыквіна ● Год 1939 ва ўспамінах перакладчыка Молатава ● Дыскусія аб кніжцы С. Яновіча „Беларусь, Беларусь" ● Сябрына ● Беларусізацыя — канкрэтнае праяўленне ленінскай нацыянальнай палітыкі ● Жыццё і дзейнасць Афанасія Філіповіча ● Сэрцайка: пра цярпенні немаладой Ірыны ● „Зорка" вітае школьнікаў ● Гумар, песня, крыжаванка.

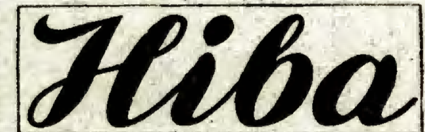

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1. Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku Cena prenumeraty kwart 520 zł półr 1040 zł rocznie 2080 zł

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa skr. poczt. 12 PBK XIII Oddział w Warszawie Nr konta 370044-1195-139-11 Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1214/89 r. Nakład 4.900 egz. T-3

РАСТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК „НІЎКІ"

Бугай — лес над Бугам.
Будзільнік — певень.
Буквар — буковыя дровы ў печ.
Бульвар — гаршчок, у якім вараць бульбу.
Булькат — каларадскі жук (стонка).
Бурак — злосны чалавек.
Буракавод — дождж з віхурай.
Буралом — ломік бурага колеру.
Буталь — туфель.
Бюракрат — турма, вязніца.
Бяднота — фальшыўка ў музыцы.
Бялок — снег.
Вабік — амант, палюбоўнік.
Вагон — апаратар вагі.
Ваданос — вадкасць з носа.
Вадзіцель — той, хто жыве ў вадзе.
Важатая — жанчына за прылаўкам.
Валадар — цялятка.
Валакно — акно ў хляве.
Валасок — быдлячы напітак.

„ядань"

ШЧАНЮК І СВІННЯ

(байка)

Шчанюк на вуліцы гуляў —
Свінню знаёмую спаткаў,
А яна ледзь-ледзь плялася,
Чагосьці ўдосталь напілася.
Шчанюк на лапках прыпаднаўся
І са свіннёю прывітаўся:
„Дзень добры, цётачка свіння!
Рад сустрэцца з вамі я!"
Тут свіння свой лыч задрала,
З вялікім гонарам сказала:
„Я — не свіння табе, а я — Хаўруша!
Дурны ты пень пад капялюшам!
Я іншаю даўно ўжо стала:
У градах рыцца перастала,
Жыву я зараз у сталіцы,
Хаджу ў тэатры і кіно,
Ем сыры і п'ю віно."
Шчанюк слухаў і здзіўляўся,
Пасля ў свінні запытаўся:
„Дзе ж тых сыроў, віна набрацца,
Каб вось так, як ты, нажрацца?
Хаця жывеш ты ў сталіцы,
А п'еш, ясі яшчэ ў карыце
І, мусіць, брук сталічны рыеш,
Што лыч ніяк ты свой не змыеш?"
. . . .
Свіння свіннёю застанецца,
Хоць і Хаўрушаю завецца:
Яна, дзе толькі не пабудзе,
Пакіне месца сваё ў брудзе.

Аляксандра Елісеенка

Але ж доктар, вы сказалі паказацца вам праз тыдзень...

ПАЎТОРНАСЦЬ НЕПАЎТОРНАГА

567
Вялікасць чалавека праяўляецца ва ўменні ліквідаваць сваю мізэрнасць.

568
Краіна, у якой можна крытыкаваць мёртвых, але нельга крытыкаваць жывых, — паўмёртвая.

569
Камень, якім гісторыя прываліла беларускую мову пачынае звінець жывым адгалоссем.

570
Калі беларусы павераць у сваю паўнацэннасць, тады абясцэняцца іх фальшывыя сябры.

571
Сістэма, якая абапіраецца на фундаменце маны, часта на штандарах злоўжывае словам „праўда".

572
Есць вусны, для якіх мана мае смак мёду, а праўда — смак дзёгцю.

573
Будзь крытычны ў адносінах да свайго крытыцызму.

574
Хаваючы сваю нацыянальнасць, топчам сваю чалавечнасць.

Алесь Барскі

НЕ ВЫПАДАЕ

Сустрэліся два таварышы, якія даўно не бачыліся. Адзін прагульваўся, дыхаў свежым летнім паветрам і радаваўся жыццю. Другі ішоў з магазіна з гаспадарчымі сумкамі і меў заклапочаны выгляд.

Першы кінуўся насустрач і раскінуў рукі для абдымкаў. Другі як быццам не заўважыў гэтага і крочыў уперад.

— Здароў, сябрук, няўжо не пазнаеш?

— Прабачце, я дрэнна бачу.

— Дык прыпыніся на хвілінку, пагамонім.

— Не маю часу.

— Але ж яшчэ рана. Хоць прывітацца можаш?

— У мяне заняты рукі.

— Тады пастаў свае сумкі.

— Баюся спазніцца дадому.

— Кінь ты, дадому яшчэ ніхто ніколі не спазніўся. Ты хоць памятаеш мяне?

— У мяне слабая памяць. Старасць надыходзіць, склероз.

— Якая старасць? Табе ж толькі сорак.

— Але ж ужо і не дваццаць.

— Як справы на рабоце?

— Нічога, выконваем.

— Раскажы як жонка, дзеці.

— Не ведаю, ад самай раніцы не бачыў.

— Зайшоў бы калі-небудзь да мяне ў госці, я жыву тут недалёка.

— Не магу, баляць ногі.

— Дык я завітаю да цябе, дай свой адрас.

— Няма чым запісаць.

— Каго-небудзь з нашых сустракаў? Сяброў, з якімі разам вучыліся, працавалі?

— Ці мала каго я сустракаў? Усіх не ўпомніш.

— Э, брат! Ды ты, бачу я, нікога не хочаш ні пазнаваць, ні паважаць. Самога сябе хоць паважаеш?

— Не выпадае...

І ён безуважна патупаў далей.

Мікола Вяршынін
(са зборніка „Кубік Рубіка")

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

КАЛЯ МЛЫНА, КАЛЯ МЛЫНА

(народная)

Каля млына, каля млына
Расцвіла каліна,
Там дзяўчына воду брала,
Сама чарнабрыва.*

Яна брала, яна брала,
Яшчэ набірала,
Адна дачка ў маці была,
Да й та гора знала.

Пусці, маці, пагуляці,
Я не забаруся,
Як запяе першы певень,
Я дамоў вярнуся.

Пяе певень, пяе другі,
Шчэ й кура сакоча...

Кліча маці вячэраці,
А дачка не хоча.

— Ой, вячэрай, мая маці,
Калі наварыла.
Мне сягоння, мая маці,
Вячэра не міла.

Ой, пайду я ў лес па дровы,
Ой, гора мне, гора.
Не пайду я за старога,
Барадою коле.

А пайду я за такога,
Што не мае вуса.
Ён на мяне кіўне, моргне,
А я засмяюся!

* Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца.

*

Падымаючыся ў ліфце на сто дзевяты паверх, пажылы мужчына пытаецца ў ліфцёра:

— У вашай прафесіі напэўна многа цяжкасцей. Скажыце, самае непрыемнае гэта пад'ёмы?

— Не.

— Няўжо спускі?

— Таксама не.

— А што ж тады?

— Роспыты, выключна дурныя роспыты.

*

Том рашае дамашнюю задачу па фізіцы. Падыпоўшы да дзвярэй ваннай, у якой мыецца бацька, ён запытаўся:

— Папа! Што адбываецца з целам, апушчаным у ваду?

— Вядомая справа, хопіць толькі целу апусціцца ў ваду і зараз абавязкова папросяць да тэлефона.

*

— Я ўжо больш не магу жыць са Стэнам, — плачучы, скардзіцца сваёй маме маладая жонка. — Ён прымушае мяне нервавацца без дай прычыны, і я худзею проста на вачах!

— Беднае дзіця, хуценька кідай яго!

— І кіну, як толькі ён давядзе мяне да васьмідзесяці кілаграмаў.

Калі апынецеся ў такой сітуацыі, што горш быць не можа, тады ёсць цудоўны выхад — прывыкнуць.